№ 162 ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒԼԻՍԻ

1913
ՔԱՌԱՍՈՒՆԵՐԿՈՒԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒԼԻՍԻ № 162

Տարեկան գինը 10 ռուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 ռուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Сергіевская ул. № 5.
Tiflis, Rédaction „Mschak"
Խմբագրատան տելեֆօն № 2—53.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից)
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզվով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10—20 կոպ.
Տպարանի տելեֆօն № 67.

ՄՇԱԿ

Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ".
TIFLIS, Rédaction du journal „MSCHAK".

ՕԳՈՍՏՈՍԻ 1-ԻՑ ՄԻՆՉԵՒ ՏԱՐՎԱՑ ՎԵՐՋԸ 5 ՌՈՒԲ.

Բաժանորդագրվել կարելի է իւրաքանչիւր ամսի 1-ից սկսած։

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաեւ հին հասցէն եւ 40 կ. նամականիշ, ՀԻՆ ՀԱՍՑԷՆ եւ 40 կ. չուղարկողների խնդիրները՝ հասցէն փոխելու վերաբերմամբ՝ ԿԸ ԹՈՂՆՎԵՆ ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ։

Յայտարարութիւնների համար պէտք վճարել I երեսի վրա իւրաքանչիւր տողատեղին (պետիտ) —20 կ., IV երեսի վրա—10 կոպ.։

Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торг. Дома Л. и Э. Метцль и К°, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршальковская, 130, Վիլնոյում՝ Большая 38, Փարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

1913 թուի տարեկան բաժանորդները, որոնք առ 1-ն յունվարի 1914 թ. լրիւ վճարած կլինեն բաժանորդավճար 10 ռուբլին, ձրիաբար կը ստանան հետեւեալ 2 գրքերը. 1) «Մշակ» եւ հայ կինը», 2) «Մշակի» քառասնամեակ»։

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԿԱՄ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ՀԱՅ-ՔԻՒՐԴԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

III

Հետաքրքրական է, թէ ինչ դէրք է բռնել օսմանեան կառավարութիւնը դէպի քիւրդական շարժումները և դէպի հայ-քիւրդական մերձեցման ծրագիրները։

Օսմանեան կառավարութիւնը, անկասկած, չէ համակրում ոչ մի քաղաքական շարժման, որը կարող է փոքրացնել իր քաղաքական հեղինակութիւնը, բայց նա շատ անգամ օգտվել է և այժմ էլ աշխատում է օգտվել քիւրդական, հայկական կամ մի այլ շարժումից իր նպատակների համար։

Արդարև, ինչո՞ւ չօգտվի նա քիւրդական պահանջներով նսեմացնելու հայկական պահանջների նշանակութիւնը և ոյժը։ Եւ նա այդ արել է և այն էլ մի քանի անգամ։ Հէնց որ հանդէս է եկել հայկական բարենորոգումների հարցը և հայ տարրի մասնակցութեան խնդիրը վարչական մարմինների մէջ, օսմանեան կառավարութիւնը իսկոյն ասպարէզ է մղել քիւրդերի իրաւունքները, իբրև մահմեդական հպատակների։

Քիւրդերը եղել են գործիք օսմանեան կառավարութեան ձեռքին, եղել են պատրուակ, որով նա յետ է մղել բարենորոգչական ծրագիրների իրագործումը Թիւրքահայաստանում և առհասարակ Արեւելեան Անատոլիայում։

Քիւրդերը անարգ գործիք դարձան Աբդիւլ-Համիդի ձեռքին, որը դժոխային սարսափներ թափեց Թիւրքահայերի գլխին՝ խրախուսելով քիւրդ մասսայի վայրենի բնազդները։ Աբդիւլ-Համիդի ստեղծած համիդեան գնդերը շոյեցին քիւրդական ինքնասիրութիւնը, բայց չը ծառայեցին մի որեւէ լաւ նպատակի և հանդէս եկան իբրև սպառնալիք բարենորոգչական և ազատասիրական ձգտումների դէմ։

Օսմանեան կառավարութիւնը սովորել էր քիւրդերին իբրև գործիք ծառայեցնել իր նպատակների համար։

Եւ նա փորձեց ներկայ ճգնաժամի միջոցին էլ գործադրել քիւրդական տարրը, իբրև մի զէնք իր յետին մտքերի համար։

Բայց քիւրդերը այս անգամ աւելի զգոյշ վարվեցին, քան նախորդ անգամները։ Նրանք սկսեցին ինքնուրոյն մտածմունքներ ունենալ։ Նրանք վերապահումներով լսեցին օսմանեան խորհուրդները և յօյսումները։

Քիւրդերի մէջ երևացին մարդիկ, որոնք ասացին թէ՝ «պէտք է վերջ դնել այս անարգ վիճակին, երբ իրանց բանեցնում էին իբրև կոյր գործիքներ՝ ստոր քաղաքականութեան համար և դրդում էին դէպի եղբայրասպան ջարդեր ու կոտորածներ իրանց վաղեմի հարևան հայ տարրի դէմ»։

Հէնց որ օսմանեան կառավարութիւնը նկատեց, որ քիւրդերը ձեռնարկում են ինքնուրոյն քայլերի և հակումն են ցոյց տալիս դէպի այնպիսի շարժումներ, որոնք պէտք է ապահովեն քիւրդական որոշ շահերը երկրի մէջ, իսկոյն փոխեց իր տրամադրութիւնը դէպի նրանց և շարժեց իր զինուորական ոյժերը քիւրդերի դէմ։ Վանի շրջանում Թիւրքական զօրքը տարաձևական յաղթութիւն և առաջ բերեց ժամանակաւոր խաղաղութիւն երկրի մէջ։

Սակայն քիւրդ տարրը ամենևին իրան ընկճված և յաղթված չէ համարում։ Նա դեռ նոր-նոր է կազմակերպվում մեծ և գոռ շարժումների համար, որոնց լինել չը լինելը քաղաքական որոշ նկատումներից է կախված։

Եւ հասկանալի է, որ մի այսպիսի ճգնաժամային րօպէում Թիւրք իշխանութիւնը որոնում է նոր զինակիցներ, նոր գործակիցներ իր համար, և ահա նա ծրագրել է օգտվել հայկական տարրով քիւրդական շարժումները ճնշելու համար։

Երէկ քիւրդի միջոցով նա հային էր ճնշում, այսօր հայի միջոցով նա ծրագրում է քիւրդին ընկճել, իսկ յետոյ կաշխատեցնի երկու տարրերը միմեանց հետ կռւեցնել և տեղական անվերջ թիւրիմացութիւններ ստեղծել արիւնի և աւերի սպառնալիքներով։

Քիւրդ-թիւրքական գժտութիւնների խնդիրը հրապարակի վրա է։

Եւ անշուշտ՝ կարևոր է նոր օսմանեան թակարդի մէջ չընկնել և կոյր գործիքի դեր չը կատարել նոր բարդութիւններ և կնճիռներ կուտակելու համար։

Ս. Քալանթար

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ

ԱՐՁԱԳԱՆՔՆԵՐ ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻՑ

Վան, 7 յուլիսի

Անցեալ շաբաթում Աւզոյի աշիրէթին պատկանող 30-ից աւելի ձիաւոր զինված քիւրդեր Նորդուզի գաւառի ճանապարհին՝ Ճլիճապ անուն մի լեռնանցքում յարձակումն գործեցին վրանաբնակ քիւրդերի մի կարաւանի վրա, սպանեցին նրանցից 2 մարդու ու 1 կնոջ, վիրաւորեցին 7 մարդու և յափշտակեցին նրանց 50 ջորիները բեռներով միասին. աւազակ քիւրդերից էլ սպանվեց 1 մարդ։ Այս լուրը կառավարութեան հասնելով, նա անմիջապէս զօրքեր ուղարկեց, հեռագիրներով էլ ազդարարութիւններ ուղարկեց սահմանագլխի քիւրդ աշիրէթներին, որոնցից Շամսէքլի Սադունբէյն աւազակների առաջը ելաւ և կտրեց նրանց ճանապարհը, մինչև որ քաղաքից զօրքերը հասան ու պաշարեցին աւազակներին, որոնցից 5-ին սպանեցին, 8-ին վիրաւորեցին, յափշտակված անասունները և իրեղէնները յետ առան, իսկ միւսները ցիրուցան լինելով՝ փախան։

Վերջին օրերում մահմեդականներին, կավղանցիներին, կիւրկցիներին ու այս անգամ էլ աւզօյիներին տրված այս խիստ պատիժներն անշուշտ իրանց բարերար ազդեցութիւնը կը թողնեն, զսպելով երկրի անհանգիստ տարրերին։

Ժողովրդի մէջ հիմնաւորվել է այն հաւատքը, թէ կառավարութիւնն է, որ չէ կամենում պատժել աւազակներին զանազան մութ նպատակների համար և թէ նա երբ էլ ուզենայ՝ դժուարութիւն չի կրի պատժելու կամ գոնէ զսպելու անհանգիստ տարրերին։

Սոյն դէպքից առաջ էլ աւազակ Միր-Մհէն յարձակումն արեց քիւրդերի մի ուրիշ կարաւանի վրա, որին ընկերացել էին 5 ոստիկաններ և 1 կառավարական պաշտօնեայ, ժանդարմներին զինաթափ արեց ու կողոպտեց, իսկ կարաւանի 30 ջորիներն էլ բեռներով միասին յափշտակեց։

Նորդուզ գաւառում մի քիւրդ աչք գցելով մի ասորու կնոջ վրա, որ Վան քաղաքացի էր և հայ, սպանեց ասորուն՝ կինը առեւանգելու նպատակով, իսկ այժմ անտէր մնացած մանկամարդ կինը մի քիւրդի տանը—ուր յանձնվել է կառավարութեան կողմից—սպասում է, որ հայոց առաջնորդը տէր լինի իրան և ազատի գայլերի ճանկերից։

Աւազակ Շաքիրը դեռ մնում է ապստամբական վիճակում, չէ վստահել կառավարութեան խոստումներին ու չէ յանձնվել. սրա մարդկանցից մէկը՝ Հաջօ, որ սրանից առաջ Հոգւոց վանքի պահապանն էր, 10-ի մօտ ընկերներով նոյն վանքը եկաւ, ուզելով ներս մտնել ու կողոպտել վանքը. վանքում ապրողները, գուշակելով որ Հաջօյի գիշերային այցելութեան նպատակը չէ կարող բարի լինել, նրան ու ընկերներին դիմաւորեցին գնդակներով ու Հաջօյին և ընկերներից մէկին սպանեցին, մնացեալներին էլ փախցրին։ Կասկած ունենալով, որ Շաքիրի ու Հաջօյի ընկերները վրէժխնդիր են լինելու թափված արեան, վանքի մարդիկ թողել են վանքն ամայի ու փախել, թէև վալի Թահսին-բէյ վանքի պաշտպանութեան համար զօրքեր է ուղարկել։ Տեսնում էք, որ ինքնապաշտպանութիւնն էլ զերծ չէ լինում վտանգներից։

Խառակոնիս գիւղում հայերը իրանց զէնքերով քիւրդ աւազակների յարձակումը վանելուց յետոյ՝ զէնքերը գրավվել էին կառավարութիւնից, ինչպէս հաղորդել եմ ժամանակին, որի պատճառով գիւղացիք քաղաք թափվեցին իրանց անասուններով և գութաններով իբրև բողոք՝ գրաւումի և հայերին ինքնապաշտպանութեան միջոցներից զրկելու դէմ։ Արդարադատ առեանը քննելով այդ գործը, զէնքերի տէրերին 1 ամիս բանտարկութեան և մէկ-մէկ ոսկի տուգանքի վճիռ տուեց, որպէս արգելեալ զէնք գործածողների. հայերը դիմել են վերաքննութեան։

Կարկառ գաւառ Բերկրի գիւղի շինական Մանուկը, որ Կավաշից շալակով իր ընտանիքի համար ցորեն էր բերում, անհետ եղել է, անշուշտ սպանվել։ Սրանից առաջ էլ Հարբերդ գիւղացի մի ուրիշ հայի՝ նոյն գաւառում մեռած գտել էին[illegible]։

Աւազակ Միր-Մհէն Տիմ գիւղացի 3 հայերի կալանաւորած՝ լեռն է հանել և նրանցից ինչ-որ հրացաններ է ուզում։ Կասկածներ են լինում, որ աւազակը սպանել է նրանց։ Ինչպէս տեսնում էք, դեռ շատ հեռու ենք խոստացված ռէֆօրմներից։

Մարակ

ԼԷԱՐԻ ԳԻՐՔԸ

Մօտ օրերս Պարիզում լոյս է տեսել Մարսել Լէարի գրքոյկը «La question Arménienne à la lumière des documents» (հրատ. A. Challamel-ի)։ Այժմ, երբ հայկական չարաբաստիկ հարցը նորից է հերթական դարձել, Լէարի գրքոյկը, որ բաղկացած է 76 երեսից, եւրոպացու համար ընդհանրապէս և մասնաւորապէս ռուս ընթերցողի համար՝ մեծ հետաքրքրութիւն է ներկայացնում։

Տալով հայկական հարցի համառօտ պատմութիւնը և անցողաբար կանգ առնելով Թիւրքահայաստանի ստատիստիկայի, առեւտրի, արդիւնաբերութեան և այդ երկրի ժողովրդական լուսաւորութեան գործի վիճակի վրա, հեղինակը արտայայտում է այնուհետև իր հայեացքները այն պատճառների մասին, որոնք դարձնում են Թիւրք կառավարութիւնը անընդունակ՝ բարենորոգումներ մտցնելու, և թւում է այն միջոցները, որոնք, հեղինակի կարծիքով, լաւագոյն կերպով կապահովէին Թիւրքահայաստանի ազգաբնակութեան մարդկային գոյութիւնը։

Այն միջոցները, որ Լէարը համարում է sine qua non պայմաններ թեթեւացնելու համար ինչպէս հայերի, այնպէս և Հայաստանում ապրող մահմեդականների վիճակը, հետեւեալներն են. 1) Նշանակել եւրոպացի վալի, որը ընտրված լինի մեծ պետութիւններից և գործողութիւնների անհրաժեշտ ազատութեամբ լիազօրված։ 2) Հայերի մասնակցութիւնը համապատասխան չափով վարչական պաշտօններ ստանձնելու գործում։ 3) Վարչական ապակենտրոնացում։

Ցիշատակելով ռուսաց կառավարութեան քաղաքականութեան նպաստաւոր դառնալը հայերի համար, Լէարը ողջունում է այդ դարձը, որպէս ամենից աւելի համապատասխան Ռուսաստանի շահերին, և գալիս է այն եզրակացութեան, որ թէ Ռուսաստանը և թէ միւս մեծ պետութիւնները պէտք է պնդեն Հայաստանում բարենորոգումներ մտցնելու համար և համոզեն Բ. Դրանը, որ բարենորոգումներ մտցնել աւելի են պահանջում է իր՝ Բ. Դրան սեփական շահը, քան հայերի։

Գրքոյկին կցված է Թիւրքահայաստանի քարտէզը, ստատիստիքական աղիւսակներ, հայկական հարցի վերաբերեալ յօդուածներ Սան-Ստեֆանօյի ու Բեռլինի դաշնագիրներից, հայ պատգամաւորութեան մշակած և Բեռլինի կօնգրէսին ներկայացված բարենորոգումների ծրագիրը, Ֆրանսիայի, Անգլիայի ու Ռուսաստանի 1895 թուի յիշատակագիրը և մի ամբողջ շարք ուրիշ քաղաքական փաստաթղթեր։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ԲԵՄԻ ՎՐԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

24 յուլիսի

Բուխարէստ.—Խաղաղարար կօնֆերենցիայի նիստը սկսվեց ժամը 4-ին։ Նախորդ նիստի արձանագրութիւնը կարդալուց և ստորագրելուց յետոյ, Վէնիզէլօսը կարդաց Կոնստանդին թագաւորի հեռագիրը, որով հաղորդվում էր, թէ բօլգարական զինուորական պարլամենտեօրը յայտնել է յունական առաջապահներին պատերազմական գործողութիւնները այսօր վերսկսելու հաւանականութեան մասին։ Տօնչեվը և Ֆիչեվը պատասխանել են, որ իրանք այդ փաստի մասին ոչ մի տեղեկութիւն չունեն, որ այդ կարելի է բացատրել նոր զինադադարի ժամը սխալ կերպով հաղորդվելու շնորհիւ։ Նախագահ Մայօրեսկուն կարդաց Միացեալ Պետութիւնների կառավարութեան յայտագիրը, որով ցանկութիւն է յայտնվում, որպէսզի հաշտութեան դաշնագրի մէջ մտցվեն միացվող պետութիւնների ազգաբնակութեանը քաղաքացիական և կրօնի դաւանանքի լիակատար ազատութիւն վերապահելու իրաւունքը։ Ժողովը այդ բանը գտել է աւելորդ, որովհետև առանց այն էլ իւրաքանչիւր պետութեան օրէնքներով դա արդէն նախատեսվում է։ Այնուհետև Մայօրեսկուն կոչ է անում խաղաղարար կօնֆերենցիային շուտով վերջացնել բանակցութիւնները, որպէսզի կարելի լինի կօնկրետ հարցերին անցնել։ Զինադադարի ժամանակը սուղ լինելը չէ թոյլատրում յետաձգել։ Յաջորդ նիստը կը լինի վաղը ժամը 4-ին։

Բուխարէստ.—Հաշտութիւնը կընքված է։

Սօֆիա.—Սերբերի և յոյների հալածանքներից փախած մակեդոնացիները բօլգարական հասարակութեան բարձր խաւերի ներկայացուցիչների հետ միասին բազմամարդ միտինգ գումարեցին և ընտրեցին մի կօմիտէ, որին յանձնարարեցին յարաբերութեան մէջ մտնել մահմեդական, հրէական և կուցօվլախների կազմակերպութիւնների հետ միահամուռ ջանքերով Մակեդոնիայում աւտօնոմ ռէժիմ ստեղծելու համար։ Այդ նպատակով շուտով արտասահման է գնում մահմեդական մի յատուկ պատգամաւորութիւն։

Սօֆիա.— Օտարերկրեայ զինուորական գործակալները գնացին դիտելու յոյների և սերբերի ճակատի հանդէպ առաջապահ դիրքերը։

Սօֆիա.—Երէկ լսվեց հրացանաձգութիւն Ադրիանուպօլսի ուղղութեամբ։ Թիւրքերը հեռացան Մուստաֆա-փաշայի մօտի բանակատեղից, երևի, Գիւմիւլջայի բօլգարական բանակի դէմ գնալու նպատակով։

Բուխարեստ.—Աւստրիայի և Անգլիայի ներկայացուցիչների բանաւոր դիմումը Կաւալայի հարցը վերաքննելու մասին ծանր տպաւորութիւն թողեց սերբ և յոյն պատգամաւորների վրա, որոնք մատնանշում են, որ պատերազմից առաջ նրանք համաձայն էին պետութիւնների միջամտութեանը, բայց նրանք խորհուրդ տուին անմիջական բանակցութիւններ սկսելով իբար հետ համաձայնութեան գալ. իսկ այժմ սերբերի ու յոյների կրած զոհերից յետոյ պետութիւնները այլեւս իրաւունք չունեն միջամտելու հաշտութեան պայմաններին։

Պետերբուրգ.—Առեւտրական նաւարկութեան բաժանմունքը տեղեկացնում է, որ յունական նաւատորմը Մակեդօնիայի և Թրակիայի ծովափերի պաշարումը վերջնականապէս վերցրել է։

Սօֆիա.—Բօլգարական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ Թիւրքական զօրքերի Բօլգարիա խուժելը յուզում է Թիւրք գերիներին, որոնց թիւը հասնում է 100,000-ի։ Հին-Զագօրայում գերիների մի խումբ փորձ արեց մօտենալ Թիւրք զօրքերին նրանց հետ միանալու նպատակով։ Զագօրայի իրա մէջ՝ գերիները, լսելով հրացանաձգութեան ձայնը, կարծեցին, թէ Թիւրքական հեծելազօրքն է մօտենում, գրոհ տուին զինանոցի վրա զէնքերը գրաւելու համար։ Տեղի ունեցաւ արիւնահեղ ընդհարում։ Սպանվել են և վիրաւորվել մի քանի բօլգար զինուորներ ու քաղաքացիներ։ Գերի Թիւրքերը իրանց հետ միասին Բօլգարիա են բերել իրանց հայրենիքի քաղաքական երկպառակութիւնները. նրանք բաժանվել են երկու թշնամի բանակի. մի քանի տեղերում այդ թշնամութիւնը արտայայտվում է բացարձակ։ Այդ հանգամանքից դրդված՝ բօլգարական կառավարութիւնը Թիւրք գերիներին հսկողութեան տակ է դրել և կարգադրել է բնակարաններից չը հեռանալ։ Ռումինական զօրքերը Բօլգարիայի հիւսիսային շրջաններում բազմաթիւ Թիւրք գերիներ են ազատել։

Լօնդօն.—Ռէյտէրի տեսլով, դեսպանախորհրդի նիստը տեւեց 3 ժամ։ Նա բացառապէս զբաղվեց Եգէյեան կղզիների ու Ալբանիայի հարաւային սահմանների հարցով, առանց վերջնական լուծումն տալու։ Դեսպանները քննեցին Գրէյի առաջարկը՝ Եպիրոսի սահմանները որոշելու նպատակով միջազգային յանձնաժողով ուղարկելու մասին։ Յունաստանը մասամբ համաձայն է այդ բանին և առաջարկում է դիմել ռէֆերէնդումի՝ համապատասխան շրջանների ազգաբնակութեան ազգութիւնները ճշգրտելու համար։ Այդ հարցերը ևս կը յետաձգվեն յուլիսի 26-ի և 29-ի նիստերի քննութեանը։

Հռոմ.—«Տրիբունան» բանակռիւ է սկսել ֆրանսիական մամուլի դէմ, բացասելով այն կարծիքը, թէ Իտալիան մտադիր է պաշտպանել, որպէսզի Կաւալան Բօլգարիայի ձեռքում մնայ։ Իտալիան միացել է Ռուսաստանի խորհրդին այդ հարցի լուծումը մեծ պետութիւններին թողնելու։

ՄԵՐՁԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ԴԷՊՔԵՐԸ

(ԼՐԱԲԵՐԻ ՄԸ ՑՈՒՑԱԿԸ)

—о—

ԷԴԻՐՆԷ

II

Կ. Պօլիս, 12 յուլիս

Միայն մէկ բանի մը վրայ տակաւին յուսացող Թիւրքեր կան, և եթէ այս ըմբռնումը աւելի նպատակայարմար տեսնէ կառավարութիւնը, այն ատեն իր խաղացած վերջին խաղին վերջին թուղթն ալ նետած պիտի ըլլայ։

Այդ յոյսը գործադրուելիք միջոցներու մասին եւրոպական կառավարութեանց հաւանական անհամաձայնութիւնն է։ Կը կարծեն, թէ Աւստրիա, Գերմանիա և ասոնց դիմակից Իտալիա չպիտի համաձայնին երբեակ համաձայնութեան երկիրներուն առաջարկած միջոցներուն կիրառման համար, և ծրագրուած ճնշումը պիտի վիժի և իրենք պիտի օգտուին ու մնան Էդիրնէ։ Ասիկա հաւանականութիւն մըն է, սակայն չափազանց վտանգաւոր բաղդախնդրութիւն մը միանգամայն, վասնզի եթէ յոյս դրուելով հաւանական անհամաձայնութեան մը վրայ յամառութիւն ցոյց տրուի, և եթէ անհաւանական նկատուած համաձայնութիւնը գոյանայ, անհելի դժբաղդութիւն մը պիտի ըլլայ Թիւրքիոյ համար և աննկարագրելի մեծ հարուած մը։

Սակայն շատ քիչ հաւանական ըլլալով

հանդերձ, եթէ պատահի որ, մեր դժբաղդութենէն, հակառակ Եւրոպայի կամքին՝ Թիւրքիա յաջողի պահել իրեն Էդիրէն և Կըրք-Քիլիսէն, այլևս հայկական և արաբական խնդիրները մշտապէս թաղուած կրնան համարուիլ և մեզի ենթարկել ամենածանր կացութեան մը, քանի որ Թիւրքիա այլևս իր ձեռքերուն մէջ առած պիտի ըլլայ Եւրոպայի մօրուքը և զայն «համբած», ինչպէս կըսեն ռամկօրէն։

Այն ատեն այլևս անկարելի է սպասել կամ յուսալ, թէ Թիւրքիան տեղի կրնայ տալ Եւրոպայի կողմէ առաջարկուած ելևմտական և վարչական ոևէ կօնտրօլի առաջարկի առջև։

Թիւրքիա՝ Եւրոպայի ձախողումին և անզօրութեան առջև քաջալերուած և խրախտացած՝ բուռն կերպով պիտի պայքարի եւրոպական միջամտութեան դէմ և բնական է թէ բնաւ տեղի չպիտի տայ։ Եւրոպա, անգամ մը արդէն ծիծաղելի դարձած, բնական է թէ երկրորդ և երրորդ անգամ չպիտի ուզէ ծաղրելի ըլլալ Թիւրք կառավարութեան առջև։

Այն ատեն Թիւրքիա դիւանագիտական խոշոր յաղթութիւն մը տարած պիտի ըլլայ ընդհանուր աշխարհի դէմ մինակը և ձեռք բերած պիտի ըլլայ մեծ յաջողութիւն մը, որ աւելի մեծ նշանակութիւն մը ունեցած պիտի ըլլայ, քան թէ պատերազմներու մէջ շահուած յաղթանակները։

Եւ ասիկա շատ անհաւանական ու բոլորովին աննախատեսելի պատահար մը չէ։ Թիւրքիոյ անցեալէն այս մասին շատ քաջալերական օրինակներ կրնան բերուիլ, և նոյնիսկ պիտի ըսենք, թէ Թիւրքիոյ գոյութեան գաղտնիքը 19-րդ դարուն սկիզբէն, մանաւանդ անոր երկրորդ կէսէն սկսեալ ճիշդ եւրոպական անհամաձայնութեան մէջէն է։

1879-ին Եւրոպական և Ասիական Թիւրքիոյ ամենամեծագոյն մասը արդէն Թիւրքիայէն կորսուած և վերջացած պիտի ըլլար և արդի պատերազմին ու հայկական 30-ամեայ նահատակութեանց պէտք մնացած չպիտի ըլլար, եթէ Եւրոպա ինքն իր մէջ համաձայն խրարու յաղթանակ չյափշտակէին։

Անգլիա՝ քրիստոնէութեան շահերուն դաւաճանեց իրեն շուրջը հաւաքելով Եւրոպայի միւս պետութիւնները, ամենքն ալ աւարէն զրկեալներ, և Բերլինի դաշնադրութեամբ սահմանափակեց Թիւրքիոյ կորուստները։

Թիւրքիա օգտուեցաւ Եւրոպայի աններդաշնակութենէն, և կէս առ կէս զեղչուեցան իր պարտութեան հետևանքները։

1881-ին՝ Թիւրքիոյ սնանկութենէն յետոյ եւրոպացիք փորձեցին հակակշռի (կօնտրօլ) տակ առնել Թիւրքիոյ ելևմուտքը իբր գլխաւոր պահանջատէր և վճռաւորող։

Թիւրքիոյ վրայ համախումբ ճնշում գործադրել կարելի չեղաւ, վասնզի մի քանի պետութիւններ, իբր անշահախնդիր, չէզոք մնացին և նոյն իսկ չթողուցին, որ բուռն միջոցներ կիրարկուին Թիւրքիոյ դէմ։

Սայիդ-փաշա, այս անհամաձայնութենէն զօրացած, բուռն կերպով մաքառեցաւ և յաջողեցաւ բոլոր ելևմուտքին վրայ դրուելիք հակակշիռը վերածել կարգ մը տուրքերու՝ իբր երաշխաւորութիւն ձգելուն, և անոնց մատակարարութեան հակակշիռը պետական ներկայացուցիչներու կողմէ փոխանակ կատարուելու՝ պահանջատէրներու կողմէ կարգուած ներկայացուցիչներու ձեռքով կատարուիլ որոշուեցաւ, հետևաբար պետութեան ներքին գործերու պետական միջամտութիւն չներմուծելու սկզբունքը փրկուեցաւ, մինչ Սերբիոյ և Յունաստանի վրայ դրուած ելևմտական հակակշիռը պետական էր։

Սայիդ-փաշա, նոյն աններդաշնակութենէն քաջալերուած, Բերլինի դաշնադրութեան տրամադրութեան համաձայն Անտիվարի և Դուլչինյօ քաղաքներուն Կարադաղի յանձնուիլը և Եանիայի՝ Յունաստանի յանձնուիլը չգործադրեց։ Եւրոպա՝ գերմարդկային ճիգերով հազիւ կրցաւ նաւային ցոյց մը ընել Կարադաղի ի նպաստ և Սայիդ-փաշան հարկադրել, որ այդ երկու քաղաքները տայ Կարադաղի։

Այն ատեն ալ Սայիդ-փաշան այսօրուան Իթթիհատին կիրարկած միջոցներուն դիմեց, իր յամառութիւնը արդարացնելու համար գրգռելով ալբանացիները, որ ապստամբին և ցոյցեր ընեն այս երկու քաղաքներու յանձնման դէմ։ Եւ երբ շատ նեղ լինձակի ենթարկուեցաւ, իբր ցոյց հարկադրուեցաւ բանակ մը ղրկել, իբր թէ զինու զօրութեամբ հարկադրելու համար ալբանացիները, որ տան Անտիվարին և Դուլչինյօն։

Սակայն Սայիդ-փաշան գէթ յաջողեցաւ ազատել Եանիան, որ չտրուեցաւ Յունաստանի, վասնզի Եւրոպան Թիւրքիոյ դէմ միջոցներ ձեռք չկրցաւ առնել համախումբ, զի ոմանք Եանիան Յունաստանի տրուիլն իրենց շահերուն համապատասխան չէին նկատեր։

Դարձեալ նկատելի է, որ եւրոպական աններդաշնակութենէն օգտուելով էր, որ սուլթան-Համիդ յաջողեցաւ Եւրոպայի քիթին խնդալ հայերը, մակեդոնացիները և կրետացիները ջարդելով, և 30 տարուան մէջ մի քանի անգամ հազիւ տեսնուած ընդհ. համաձայնութեան առջև տեղի տալով։

Կրետէի համար հազիւ չորս պետութիւն կրցան համաձայնիլ քանի մը տարի առաջ։

Մակեդոնիոյ համար մինչև որ համաձայնութիւն մը ստեղծուեցաւ 30 տարի անցաւ, իսկ Հայաստանի համար երբեք չկրցան համաձայնիլ։ Հետևաբար Թիւրքիա կրցաւ իր ուզածին պէս գործել այս երկիրներուն մէջ։

Հիմա ալ կը վախցուի, որ միևնոյն յամառութիւնը իր բարերար արդիւնքը պիտի ունենայ և Էդիրնէն պիտի մնայ Թիւրքիոյ։

Ապրողը պիտի տեսնէ, թէ Թիւրքիա պիտի յաջողի։

Հայորդի

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.

24 յուլիսի

Լոնդոն. — Սուրբէյում Բօլդինհէմի վիլլայի սանդուղքն ու տան դռները ռումբի պայթիւնից փշրուել են։ Հիւսիսային Դէվօնում հրձիգումից այրուել է Լինտոնի տունը։ Այդ երկու դէպքն էլ վերագրում են սուֆրաժիստուհիներին։

—

Պրագա.—Սէյմի գերմանացի պատգամաւորների նախկին դաշնակցութեան ընդհանուր ժողովը Չեխիայում ներկայումս ստեղծված դրութիւնը քննութեան ենթարկելով արտայայտում է իր կարծիքը գերմանական ազգաբնակութեանը ուղղված իր յատուկ դիմումի մէջ։ Մինիստր-նախագահի մօտ ուղարկված է պատգամաւորութիւն հարցապնդում անելու կառավարութեան գիտաւորութեան մասին։ Սէյմի ընտրողական բարենորոգութեան առիթով որոշված է բացէ ի բաց յայտնել կառավարութեանը, որ գերմանացի պատգամաւորները ենթարկված են խիստ հսկողութեան Չեխիան կառավարող զեմսկի մասնաժողովի գործունէութեամբ և այդ գործողութեան համար պատասխանատու կը համարեն կառավարութեանը։ Գերմանական ազգաբնակութեան ուղղված դիմումի մէջ ի միջի այլոց ասվում է. «Գերման ժողովուրդը բողոքում է կառավարութեան կարճատես քաղաքականութեան դէմ, որ հիմնված է չեխերից երկիւղ կրելու վրայ, որովհետև նա հակառակ է թէ գերմանացիներին և թէ պետութեան շահերին»։ Վերջում ասվում է, թէ քանի Վիեննայում և Պրագայում կիշխի այնպիսի ոգի, ինչպիսին այժմս է, ոչ մի չեխական գերմանացի չէ կարող որևէ նպաստաւոր հետևանք սպասել համաձայնութիւն կայացնելու նորագոյն բանակցութիւններից։

—

Միլան.— Գործադուլը շարունակվում է։ Երեկոյեան քաղաքի ծայրամասերում գործադուլաւորները փորձ արին արգելելու աշխատանքները և շարժումը փողոցներում։ Ոստիկանութիւնն ու զօրքերը վերականգնեցին կարգը։ Թեթև ընդհարումներ տեղի ունեցան. կան մի քանի թեթև վիրաւորվածներ։ Տեղի ունեցան կալանաւորութիւններ։

—

Լոնդոն.—Բացվեց միջազգային բժշկական կօնգրէսը։ Կոննաուտի հերցոգ Արտուրը բանալով կօնգրէսը՝ թագաւորի անունից ողջունեց անդամներին, իսկ Գրէյը՝ կառավարութեան անունից։ Կօնգրէսին մասնակցում են 7000 անդամներ։

—

Վիեննա.—«Միլիտարիշէ-Ռունդշաու» նորակոչ զինուորների թիւը աւելացնելու առիթով ասում է, որ պետութիւնների կողմից զինուորական ոյժերի ուժեղացնելը առիթ կը տայ բալկանեան պետութիւններին [illegible] աւելացնելու իրանց զօրքերի թիւը։ Այդպիսի պայմաններում Աւստրո-Ունգարիան ինքնապաշտպանութեան զգացմունքից դրդված պարտաւոր է հոգ տանել, որպէս զի իր զօրքերի թէ յատկութիւնը և թէ ռազմի պատրաստութիւնը համապատասխանեն միւս պետութիւնների դրութեանը։ Զօրքերի քանակը աւելացնելը նախ և առաջ պէտք է գործադրվի սահմանագլխի զօրքերի վերաբերմամբ, որոնք կրիտիքական րօպէին անկախ կերպով կատարեն իրանց վրայ դրված պարտականութիւնը առանց արտակարգ միջոցների վրայ ուշք դարձնելու։

—

Կրոնշտադտ.- Ժամը 11-ին առաւօտեան Բարձրագոյն ներկայութեամբ բացվեց ծովակալ Մակարովի արձանը։

—

Բագու.—Տնտեսական պահանջներ են արել, առանց աշխատանքները թողնելու, 7 նաւթահանքերի բանուորները։ Երկու ֆիրմաների բանուորների մի մասը գործադուլ էր արել առաջ։ Չորս ֆիրմաների գործադուլ արած բանուորները, իրանց պահանջների բաւարարութիւնը ստանալով, վերսկսեցին աշխատանքները։

—

Մէկինես.—Մարոկկոցիները յարձակում գործեցին Իտտօյից վերադարձող Կլօդէլի զօրամասի վրայ։ Զօրամասից սպանված է 14 և վիրաւորված 10 հոգի։

—

Սիմլա.—Պաշտօնապէս հաղորդվում է, որ Կաունպուրում լուրջ անկարգութիւններ են ծագել, մահմեդականների համար վիրաւորական լրագրական յօդուածներ լոյս տեսնելու պատճառով։ Բողոքի միտինգ էին գումարել 20,000 հոգի։ Ոստիկանութիւնը, որին հանդիպեցին քարերի տարափով, դիմեց հրազէնի օգնութեան։ Ընդհարման միջոցին սպանվել են 18 և վիրաւորվել 27 ցուցարարներ, սպանվել է մէկ և վիրաւորվել 24 ոստիկան։ Կալանաւորված են 131 հոգի։

—

Մուկդէն.—Երևան է հանված միապետականների դաւադրութիւն ապստամբութիւն առաջացնելու նպատակով։ Անկարգութիւնները խեղդելու համար խառը բրիգադա է ուղարկված։ Քաղաքում, զինուորական դրութեան պատճառով, փաստօրէն տիօրինութիւններ է անում Չժանցզէլինը։ Եկաւ կառավարութեան գործակալը մանջուրական զօրքերի տրամադրութեան հետ ծանօթանալու։

—

Շանխայ.—Ծովապետ Ցզէնը նշանակված է շանխայեան զինուորական նահանգապետ։ Սունեատսէնը փախաւ Ֆօրմօզա։

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ՆԻՍՏ

II

Հայ Գիւղատնտեսական և Տնայնագործական Ընկերութեան արտակարգ նիստը, որ ժողովված էր Ժամհարեան դպրոցի համար հոգաբարձուներ ընտրելու, օգտվեց դէպքից ծանօթանալու Ընկերութեան ամառային գործունէութեան հետ։

Նախագահը կենտրոնացրեց իր ուշադրութիւնը Ընկերութեան գործունէութեան հետևեալ կէտերի վրայ։

1) Ընկերութիւնը կազմակերպել է ներկայ ամառ Ալէքսանդրօպօլ քաղաքում ամառային գիւղատնտեսական դասընթացքներ, որտեղ դասախօսում են կենդանաբուծութիւն, մեղուապահութիւն, թռչնապահութիւն, կաթնատնտեսութիւն, երկրագործութիւն և բանջարաբուծութիւն. մի խօսքով գիւղատնտեսութեան այն ճիւղերը, որոնք յատուկ են ալպիական լեռնային գօտիներին։ Ունկնդիրների թիւն է 20. նրանց մէջ կան և գիւղական ուսուցիչներ և աշակերտներ։ Դասընթացքների վերատեսուչն է Խ. Դիլանեան։ Դասախօսներ եղել են Ա. Քալանթար, Ա. Աթանասեան, Խ. Դիլանեան, Ց. Միրզօյեան, Մ. Նաւասարդեան, Ց. Փիրումեան. գործնական բանջարաբուծութիւն ուսուցանում էր Խաչատրեան, գործնական մեղուաբուծութիւն՝ Գ. Վեհապետեան։

2) Ընկերութիւնն ուղարկել է մի հրահանգիչ Ղազախի և Բօրչալուի մի քանի գիւղերը՝ բժշկելու այնտեղի այգիները։ Հրահանգիչ Ա. Քարտաշեանը այցելել է մի շարք գիւղեր և բժշկութիւն կատարել է 10 գիւղում։ Բժշկված այգիները աչքի են ընկնում իրանց արտաքին վայելուչ տեսքով և արդիւնաբերութեամբ։

3) Ընկերութիւնը ուղարկել է հրահանգիչ Խաչատրեանին Ալէքսանդրօպօլի շրջանը՝ բանջարաբուծութեան գիտելիքները տարածելու նպատակով տեղական ազգաբնակութեան մէջ։

4) Ընկերութիւնը կազմել է մի համառօտ ծրագիր՝ այգիների վիճակը և բոյսերի հիւանդութիւններն ուսումնասիրելու նպատակով։ Այդ ծրագրով ներկայումս ժողովվում են տեղեկութիւններ մի երկու շրջաններում։

5) Ընկերութիւնը մասնակցել է Ալէքսանդրօպօլի ցուցահանդէսին հանդէս բերելով թէ կաթնատնտեսական դասընթացքներին բոլոր արդիւնաբերական մասը և թէ տնայնագործական իրերի ժողովածուն։ Ընկերութիւնը ստացել է վերջին ժողովածուի համար փոքր ոսկեայ մեդալ։

6) Ընկերութիւնը կազմակերպել է գութանների աշխատութեան և հողի վարելու օրինակելի փորձեր, որոնց մասին մանրամասն զեկուցում կը տրվի աշնան։

Ընկերութեան վարչութիւնը մտադիր է աշնան և ձմեռվայ համար մշակել գործունէութեան յատուկ ծրագիր, որը նա կը ներկայացնի Ընկերութեան աշնանային առաջին նիստերից մէկում։

Ն - Ն

ԱՆՓՈՅԹ ՉԸ ՊԷՏՔ Է ԼԻՆԵԼ

Հացի ու մսի սակագնի մասին բաւական են խօսվել ու խօսվում է, սակայն հարցը անշարժ սայլի պէս տեղից չէ շարժվում։

Ի՞նչ է պատճառը, որ մսի գինը գոնէ 1 և կամ 2 կօպէկով պակասեցրեց քաղ. վարչութիւնը, իսկ հացի գինը մինչև այսօր թողել է միևնոյնը, ինչ որ կար յունվար-փետրվար ամիսներում, երբ իրաւացի կերպով վաղուց իջեցված պիտի լինէր $1/2$ կօպէկով։

Յունվար-փետրվար ամիսներին ալիւրը ինչ գին որ ունէր շուկայում, արդէն ամիս ու կէս է իջել է՝ առաջին տեսակի ամեն մի մեշօկին 75 կ., իսկ ցածր տեսակի ամեն մի մեշօկին 1 ր. ու 1 ր. 25 կ.։ Ի՞նչ իրաւամբ հացի գինը չէ իջեցնում քաղ. վարչութիւնը. շատ հետաքրքրական է լրագրութեան միջոցով իմանալ այն մարդկանց կարծիքները, որոնց յանձնված է պաշտօնապէս հսկել, և քննելով ալիւրների գները շուկայում, անմիջապէս պակասեցնել համեմատական չափով, որքան իջել են ալիւրի գները շուկայում։

Ինչպէս երևում է, քաղ. վարչութեան [illegible], որոնց իսկական պաշտօնն է արթուն կերպով հսկել ու պաշտպանել քաղաքիս խեղճ ու աղքատ դասակարգի շահերը, բոլորովին այլ կերպ են նայում այս հարցին. նրանք 300 հացագործների շահերը աւելի բարձր են գնահատում, քան թէ Թիֆլիսի 350,000 ազգաբնակութեան շահերը...

Եթէ անձեռնհաս են քաղ. վարչութեան մէջ ծառայող այն պարոնները, որոնց յանձնված է հացի վրայ հսկելու պարտականութիւնը, հօ գոնէ կարող են տեսնել «նոր-հացարանների» գները, որոնք ահա 6 ամիս է, ինչ հաց են մատակարարում քաղաքացոց՝ քաղաքիս զանազան մասերում,—այն էլ ահագին տարածութեան վրայ՝ քաղաքի մի ծայրից միւս ծայրը հացը կրելով, որը անշուշտ ահագին նեղութիւն ու ծախք է պահանջում—կէս կօպէկ պակաս, քաղ. վարչութեան նշանակածից։

Միթէ «Նոր-հացարանների» վարչութիւնը—որը բաղկացած է, որքան հետաքրքրվեցինք և կարողացանք իմանալ, զուտ վաճառականներից, այն էլ ոչ թէ մի ազգի անդամներից, այլ զանազան ազգութիւններից—միլիոննե՞ր ունի և իջել է ասպարէզ Թիֆլիսի ազգաբնակութեանը ձրի կերակրելու հացով և կամ թէ բարեգործական ընկերութիւն է, որ ուրիշների նուէրներով օգնութեան է գալիս աղքատ ու բանւոր դասակարգին։

Գոնէ ես չեմ հաւատում, որ վաճառականները մի գործի ձեռնարկեն զուտ ողորմածութեան ու բարութեան սկզբունքի տեսակէտով. թող քաղ. վարչութեան անդամները այդ լաւ իմանան և ըստ այնմ էլ ղեկավարվեն և ժողովրդի շահերին մասների

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՀԱՄԵՐԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՃԱՌՈՎ

Մէիր ռաբբին շաբաթ երեկոները միշտ քարոզ էր խօսում և ուսուցանում ժողովրդին։ Բազմաթիւ լսողների շարքում կար և մի կին, որ գրեթէ ոչ մի երեկոյ բաց չէր թողնում և ամենից շատ նա էր գրաւվել ուսումնականի քարոզներով։ Այսպէս՝ այդ կինը մի երեկոյ վերադառնում է տուն աւելի զգացված և ցանկանում է իր տպաւորութիւնների մասին ամուսնուն ևս հաղորդել։ Բայց նա շուտով զգաց, որ ինքը սխալվում է։

Ընդհանրապէս շաբաթ երեկոները նրանց մօտ շատ հանդիսաւորապէս էր անցնում և տօնի տեսք էր կրում. իսկ այդ երեկոյ տիրում էր խաւար։ Ամուսինը կանգնել էր դռան շեմքին. կինը մօտեցաւ թէ չէ, նա յանդուգն խօսքերով հարցրեց կնոջը.

— Որտե՞ղ էիր մինչև հիմա։

— Ես լսում էի մեր մեծ վարդապետին։ Եւ ինչպէս գեղեցիկ էր խօսում նա այս երեկոյ։

— Հա՛, գեղեցիկ էր խօսում, շատ լաւ։ Եթէ ռաբբին այդպէս քեզ հաճոյք է պատճառել, ուրեմն իմացիր, որ ես քեզ թոյլ չեմ տայ իմ դռան շեմքով մանել, մինչև որ չը գնաս և քո ռաբբիի երեսին «չը թքես»։ Այդպիսով դու նրան պարգևատրած կը լինես այն բաւականութեան համար, որ նա քեզ պատճառել է իր գեղեցիկ քարոզներով։

Կինը մնաց տեղն ու տեղը քարացած։ Սկզբում նա կարծում էր, թէ ամուսինը հեգնում է, բայց շուտով համոզվեց, որ սա բոլորովին հեգնութիւն չէ, այլ լուրջ խօսք, որ յիմար ամուսինը շարունակ հարկադրում էր կատարել իր խօսքը։ Խեղճ կինը պիտի մնար փողոցներում, եթէ հարևանները նրան չընդունէին իրանց մօտ։ Կինը երբեք չէր յուսահատվում. նա կարծում էր, թէ մի քանի օր կանցնի, ամուսինը խելքի կը գայ և յետ կը կանչի իր անտեղի և օտարոտի պնդումից։ Բայց օրերն անցան, խօսքերն ու յանդիմանութիւններն ոչինչ ազդեցութիւն չարին յամառ ամուսնու վրայ, և նա շարունակ իր խօսքն էր պնդում՝ ի կատար ածելու. «Կնոջս թոյլ կը տամ տուն մանել միայն այն ժամանակ, երբ ռաբբիի երեսին թքէ»։

Լուրը կայծակի արագութեամբ տարածվեց քաղաքում և հասաւ Մէիր ռաբբիի ականջը։

Ռաբբին իսկոյն մարդ ուղարկեց և կանչել տուեց կնոջը։ Կինը եկաւ. ռաբբին հրաւիրեց նրան նստել, բայց առանց ակնարկելու կնոջ և ամուսնու անհամաձայնութիւնը, նա այնպէս ցոյց տուեց, թէ իբր իրան ոչինչ յայտնի չէ, և սկսեց հարցնել.

— Ով բարի կին, որևէ միջոց գիտե՞ս աչքացաւի դէմ. իմ աչքերը սաստիկ ցաւում են։

— Ուսուցիչ,—պատասխանեց կինը,—ես մի խեղճ ու անուս կին եմ և չը գիտեմ, թէ ինչով կարելի է բժշկել քո աչքերը։

— Բայց, այնու ամենայնիւ, չէ՞ որ միջոց կայ,—պնդում է ուսուցիչը.—Եթէ դու վարվես այնպէս, ինչպէս ես քեզ ցոյց կը տամ, այն ժամանակ դու ինձ մեծ օգնութիւն ու բժշկութիւն արած կը լինես։ Թքիր եօթն անգամ աչքերիս մէջ, և այդ ինձ կօգնէ։

Կինը պարզ ու մաքուր սրտով, երկիւղ կրելով հակառակել ռաբբիի պատուէրին և առանց քաշվելու ու ամօթխածութեան, կատարեց նրա ցանկութիւնը։

Ապա ռաբբի Մէիրն ասաց կնոջը.

— Այժմ, բարի կին, գնա ամուսնուդ մօտ և ասա նրան, որ կատարել ես նրա կամքը, և այն՝ ոչ թէ մէկ, այլ եօթն անգամ թքելով ռաբբիի երեսին։ Թող այժմ նա ներէ քեզ և ձեր ընտանիքում նորից թագաւորէ սէր եւ խաղաղութիւն։

Թարգմ. Ղևոնդ ք. Ցովսէփեան

Թ.-Խ.-Շուրա

ԲԵԹՀՕՎԷՆԻ ՄԱՀԸ

(Ա. Կարրից)

Բեթհօվէնը քաշվել էր Բադէն քաղաքը, որտեղ նա ապրում էր տխուր ու միայնակ մի փոքրիկ թոշակով, որ հազիւ էր բաւականանում նրա կարիքներին։ Նրա միակ մխիթարութիւնն էր թափառել քաղաքի մօտ գտնվող գեղեցիկ անտառում և միայն անձնատուր եղած իր հանճարին՝ կազմել վսեմ սիմֆօնիաներ, թողնել, որ իր հոգին խօսէ երկնային հրեշտակների հետ, և վերանալ երկինք ներդաշնակ հնչիւններով։

Բայց մի օր այն րօպէին, երբ նա աւելի քիչ էր մտածում, հակառակ նրա ցանկութեան մի նամակ բերին նրա մօտ, որից մեծ վիշտ էր սպասվում։ Նրա եղբօր որդին, որի վրայ Բեթհօվէնը հոգս էր տանում և որը կապվել էր Բեթհօվէնի հետ նրա կատարած առաքինի և լաւ գործերի համար, գրել էր, թէ ինքը Վիեննայում խառնվել է մի ինչ-որ վատ գործի մէջ և նրան կարող է ազատել միայն իր հօրեղբօր ներկայութիւնը։

Բեթհօվէնն ուղևորվեց դէպի Վիեննա, բայց փողը խնայելու համար ճանապարհի կէսը ոտով գնաց։ Երեկոյեան նա հասաւ մի փոքրիկ խրճիթ տան առաջ և խնդրեց հիւրասիրութիւն։ Մինչև Վիեննա հասնելը մնացել էր դարձեալ մի քանի մղոն տարածութիւն. այդ էր պատճառը, որ նրա ոյժերը թոյլ չէին տալիս շարունակել ճանապարհը այն երեկոյ։ Նրան ընդունեցին մեծ պատւով։ Բեթհօվէնը մասնակցեց ընթրիքին և վերջը նստեց աթոռի վրայ տան մի անկիւնում կրակի մօտ ընտանիքի գլխաւորին կից։

Երբ սեղանը հաւաքեցին, տանտէրը բացեց մի հին դաշնակ, իսկ նրա երեք տղաներից իւրաքանչիւրը վերցրեց պատից կախ տուած իր գործիքը։ Մայր և աղջիկ զբաղված էին տնային հոգսերով։ Հայրը տուեց ակկօրդներ, և չորսը միասին սկսեցին նուագել իրանց ներքին հանճարով, որ կարծես թէ այդ երաժշտութիւնը միայն գերմանացիներին յատուկ լինէր։ Թւում էր, թէ ինչ որ նուագում էին նրանք, ջերմօրէն հետաքրքրում էր նրանց, որովհետև բոլորն այնպէս նուիրվել էին հոգով ու մարմնով, որ նոյնիսկ մայր և աղջիկ թողին իրանց ձեռքի աշխատանքը, որպէսզի լսեն դուրալի երաժշտութեան ներդաշնակ հնչիւնները, և նրանց միմիա դէմքի վրայ նկատվում էր մեղմ յուզմունք, հասկացվում էր, որ նրանց սիրտը ճնշված է։

Այդ բոլոր մասում Բեթհօվէնն էր, որ կարողանում էր տանել անվրդով այն, ինչ որ անցնում էր, որովհետև նա չէր կարողանում լսել նոյնիսկ ոչ մի հնչիւն, ոչ մի նօտա։

Նուագածութիւնը վերջացնելուց յետոյ նրանք սեղմեցին իրար ձեռքը մի այնպիսի ուժգին զգացմունքով, որ կարծես թէ հաղորդելիս լինէին իրար մի երջանկութեան տպաւորութիւն, որ ստացել էին նրանք. իսկ ջահել աղջիկը նետվեց իր մօր գիրկը։

Մի առ ժամանակ թւաց, թէ նրանք նորից խորհրդակցեցին իրար հետ, և վերցնելով իրանց գործիքները սկսեցին նուագել։ Այս անգամ նրանց հայեացքը խռով էր ու փայլուն։

— Բարեկամներս,—ասաց Բեթհօվէնը,—ես շատ դժբաղդ եմ, որ չեմ կարող մասնակցել ձեր հաճոյքին, որ դուք էք զգում։ Ես էլ եմ սիրում երաժշտութիւնը, բայց դուք նկատե՞լ էք՝ որ ես խուլ եմ այն աստիճան, որ չեմ լսում ոչ մի հնչիւն, ոչ մի նօտա։ Թոյլ տուէք ինձ կարդալ այդ երաժշտութեան նօտաները, որոնցով դուք մի այդպիսի ջերմ յուզմունք էք պատճառում։

Նա վերցրեց տետրը, նայեց. նրա աչքերը մթնեցին, շնչառութիւնը կանգ առաւ. յետոյ տետրը վայր գցեց ու սկսեց արտասվել, որովհետև այն, ինչ որ նուագում էին գիւղացիները, դա էր «l'Allegretto de la symphonie en la de Beethoven».

Ամբողջ ընտանիքը շրջապատեց նրան, և սկսեցին նշաններով արտայայտել իրանց զարմանքն ու հետաքրքրութիւնը։ Մի քա-

արանքով չը նայեն, որի կեանքի պայմանները առանց այն էլ շատ ու շատ են ծանրացել։

Քաղաքացի

Ս. ՍԱՀԱԿ ՊԱՐԹԵՒԻ ԳԵՐԵԶՄԱՆԸ

Մաղաքիա արքեպ. Օրմանեանի «Ազգապատում»ի 2 պրակի 320-րդ երեսում կարդում ենք հետեւեալ տողերը.

«Աշտիշատ ոչ միայն հայրապետական լուսաւորչական ազգատոհմին կալուած էր, այլև Մամիկոնեանց գաւառին մէջն էր, Սահակի մանկութեան սնընդավայրը եղած էր, և ամեն առեն անոր հաճելի և սիրելի բնակավայրն էր նկատուած։ Գերեզմանին վրայ եկեղեցի մեծապայծառ և վկայարան սրբոյ շինուած ըլլալը կը յիշէ Փարպեցին, և գերեզմանին ալ ուխտատեղի եղած ըլլալը կը վկայէ։ Այսօր Մշոյ Մատնավանքէն դէպի վեր բարձրացող լերան վրայ, Տիրիք կոչուած փոքրիկ գիւղին մօտ, անշուք և անձուկ, անարգ տեսքով և հազիւ մարդաչափ բարձրութեամբ շէնք մը կայ կոշտ ու սևացած կամարով մը ծածկուած, որուն ներքև և կիսովի պատին խառնուած քարի մը տակ կը հանգչին ազգին և եկեղեցւոյն, լեզուին և գրականութեան ամենամեծ երախտաւորին ոսկրները»։

Եթէ ոչ այժմ, գէթ ապագայում, երբ հայերս արժանի կը լինենք դասվելու իսկական կուլտուրական ազգերի շարքը, այն ժամանակ ս. Սահակի գերեզմանը կը լինի մեր ամենամեծ ուխտատեղին։ Այժմ, երբ մենք տօնում ենք մեր տառերի գիւտի 1500-ամեակը, միթէ ներելի է մեզ թողնել այդպիսի անշուք դրութեան մէջ ս. Սահակի գերեզմանը, ս. Սահակի՝ որին պատմագիրները արդարացի կերպով «մտաց լուսաւորիչ» են անուանում։

Մենք հայերս, որ հանգուցեալ թաղելու և հանգուցեալներին յարգելու լաւ «ուստաներ» ենք, զարմանալի թիւրիմացութեամբ անտես ենք առել մինչև այժմ այն մարդու գերեզմանը, որին հաւանական է, որ ամբողջովին պարտական լինենք մեր ազգայնութիւնը մինչև այժմ պահպանված լինելու համար։

Հոգու Լուսաւորիչ ս. Գրիգորի վերջին շառաւիղ՝ մտքի լուսաւորիչ ս. Սահակի գերեզմանի վրա մի պատշաճաւոր կոթող կանգնելու նախաձեռնութիւնը ցանկալի է որ յանձն առնէր Սուքիաս արքեպ. Պարգևանը, որի ձայնը անշուշտ լսելի կը լինի համայն հայութեանը։ Թող մեծ մարդու կոթողը նրա նախաձեռնութեամբ կանգնվի։

Ս. Կոժեմյակեան

Վլադիկավկազ

ՆՈՐ ՅԱՐՁԱԿՈՒՄ ՊԱՀԱՊԱՆԻ ՎՐԱ

Յուլիսի 23-ի գիշերը, ուղիղ ժամը 1-ին, Արսենալի սարի վրա լսվեցին ատրճանակի մի քանի խուլ ձայներ, որոնց անմիջապէս հետևեց նախ երկու և ապա արդէն խառնիխուռն երկարատև հրացանաձգութիւն, սարսափ ձգելով մօտակայ թաղերի ազգաբնակութեան վրա։ Փողոցները սկսեցին լցվել ժողովրդով, ոստիկաններն ու դռնապանները սուլիչներով իրար կանչելով շտապում էին դէպի զինանոցը... բայց շուտով պարզվեց, որ գնդակաձգութիւնը տեղի ունէր վառօդանկուղների մօտ։ Վերջինիս մօտ կանգնած Մինգրելեան 16-րդ գնդի 5-րդ վաշտի զինուոր Պետր Շարօվի ասելով, մօտակայ խոր ձորից երևաց մի մարդ, ատրճանակը ձեռքին, և իր հարցին՝ գնդակ արձակեց դէպի իրան, որից և նա վիրաւորվեց։ Այդ գնդակին նա պատասխանեց երկու գնդակով դէպի փախչող չարագործը։ Յետոյ արդէն սկսեցին կրակել միւս վառօդանկուղների մօտ կանգնած պահապանները ու օգնութեան շտապող պահակները։

Պահակները մինչ այդ յայտնել են, որ իրանք ոչ ոքի չեն նկատել։ Միւս պահապանները կրակել են դէպի ձորի միւս ափին երևացող երկու անձնաւորութիւնները, որոնք, ինչպէս յետոյ պարզվել է, եղել են 9-րդ ոստիկանամասի քաղաքապահ Սերեբրեակով և Սոկոլենկօ, որոնց ընդունելով յարձակում գործող չարագործների տեղ՝ սկսել են կրակել։ Նկատելով վտանգը, յիշեալ երկու քաղաքապահները շտապել են պահվել ձորում։ Նրանք հերթապահ են եղել ձորի միւս կողմում վառօդանկուղների հսկողութեան համար և ոչ ոքի չեն նկատել։ Չեն նկատել նոյնպէս նոյն վառօդանկուղների մօտ հսկող 8-րդ քաղաքամասի երկու ոստիկանները, որ կանգնած են եղել Շարօվից 300—400 քայլ հեռու։

Առաջին իսկ արձակած գնդակներից յետոյ դէպքի տեղն է շտապել 8-րդ մասի պրիստաւը ոստիկաններով և ոստիկանապետի օգնականի պաշտօնակատար Գ. Վ. Լէվաշէվը. վերջինս նոյնպէս ընկել է զինուորների գնդակների տարափի տակ, որը դադարել է միայն իր կանչելուց յետոյ։

Իսկոյն շրջապատել են դէպքի վայրը իր շրջակայքով, շուրջկալ են կատարել, մանրազնին խուզարկել, բայց անհետևանք. յարձակում գործողները չը կան ու չը կան։

Սակայն իրողութիւնն այն է, որ զինուոր Շարօվը վիրաւորված է. կառքով նրան իսկոյն ուղարկել են զինուորական հիւանդանոցը։

Ի՞նչ հանելուկ է սա, չը գիտենք. պարզել անհրաժեշտ է։

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

Սենատոր Վասացին Ախալքալաքում

Ախալքալաք (Փորու գ.), 23 յուլիսի

Կիրակի, յուլիսի 21-ին, տեղս ժամանեց Կովկասի փոխարքայի քաղաքացիական մասի օգնական սենատոր Վասացին և իշխանաց իշխան Գրուզինսկիի մօտ։

Սենատորի գալու նպատակն էր ծանօթանալ Ախալքալաքում ամառը գտնվող հողաչափական դպրոցի աշակերտների կենցաղի և աշխատանքների հետ։

Բացի դրանից՝ սենատորը չը զլացաւ ծանօթանալ գիւղի կեանքի հետ։ Նա այցելեց տեղական շինական հիւանդանոցը, որի մէջ տիրող կարգերից նա չափազանց գոհ մնաց։ Սենատոր Վասացին բարեհաճեց տեղեկութիւններ լսել հայ համայնքի հավէր Ցար. քահ. Միրիմանեանից տեղական հայոց և պետական դպրոցների աշակերտների թիւ ու առհասարակ նրանց դրութեան մասին։ Տէր-հայրը և տեղական բժ. Վաշակիձէն, օգտվելով սենատորի ներկայութիւնից, ներկայացրին խնդրագիր կամուրջի կառուցման մասին, որ վաղուց հասունացած հարց է։

Սենատորը մեկնեց յուլիսի 22-ի ցերեկով։ Շուկայում նուագում էր զուռնան տեղական առետրականների ներկայութեամբ։

Ես.

Նորութիւններ Դերբենտից

Դերբենդ, 21 յուլիսի

Վարդավառի կիրակի օրը եկեղեցու բեմից Տիգրան քահ. Վարդանեանը ժողովրդին ծանուցում արեց, որ ստացվել է Թեմիս առաջնորդ Անանիա արքեպիսկոպոսից մի գրութիւն առաջիկայ սեպտեմբեր ամսին Շամախի քաղաքում թեմական դպրոց բացվելու մասին. ապա տէր-հայրը խօսեց թեմական դպրոցի նշանակութեան մասին և ջերմ յորդոր կարդաց ժողովրդին աջակից լինել սրբազան առաջնորդին այդ բարի ձեռնարկութեան մէջ՝ թէ աշակերտներ տալով և թէ պահանջված դէպքում նիւթապէս նպաստելով։

Պատարագից յետոյ հայրապետական մաղթանք կատարվեց Վեհափառ Հայրապետի օծման տարեդարձի առթիւ։

Սաստիկ շոգ է, անձրև ամենևին չը կայ. եթէ այս դրութիւնը շարունակվի, երաշտը կարող է մեծամեծ վնասներ հասցնել այգիներին։ Խաղողի բերքը, եթէ այս տարի անվտանգ մնայ, խիստ առատ է. առատ են նոյնպէս և զանազան տեսակ պտղեղէնները։

Արտազ

Ձին վերադարձաւ

Հին-Նախիջևան, 19 յուլիսի

Հին-Նախիջևանից 4 վերստ դէպի արևելք Նախիջևան-չայի ձախ ափի վրա գտնվում է Նարմջա հայաբնակ գիւղը։

Գիւղերում նախրապահ, հորթարած, հովիւ վարձելիս նախապատւութիւնը տրվում է դէսից-դէնից եկած քիւրդերին՝ ինչպէս լաւ հովիւների։ Դրանք ստանում են լաւ վարձատրութիւն, ապրելու յարմարութիւններ, սակայն, չը նայած դրան, առիթը ներկայանալուց չեն վարանում գողանալ՝ ինչ որ կարելի կը լինի։

Նարմջա գիւղի հովիւներն էլ քիւրդեր են։

Յուլիսի 14-ին այդտեղ հարսանիք կար։ Օգտվելով խառնակ դրութիւնից, ինչպէս կարծվում է, տեղացի հովիւների աջակցութեամբ, գողերը պատից մտնելով մելիք Օվանես Խաչատրեանի գոմից հանում են 100 ռուբլիանոց ձին և անյայտանում։ Ձիատէրը երկու օր որոնում է ձին, ոստիկանութեանն է յայտնում, բայց ապարդիւն է անցնում։ Պատահաբար քաղաքի շուկայում մելիքը հանդիպում է Հին-Նախիջևանից 15 վերստ հեռաւորութեան վրա ընկած Սուստ գիւղացի քեալբալայի Ահմէդ Միրզա-Հասան օղլին, ձիու նախկին տիրոջը, որը հարցնում է մելիքին թէ «ձիդ ո՞ւմ ես ծախել». սա պատասխանում է, թէ գողացել են։

— Բաս չասես,—աւելացնում է Թուրքը,—ձիդ վերադարձել է մեր տունը։

Ինչ ասել կուզի, որ մելիքը անչափ ուրախանում է, և ձին յանձնվում է իրան։

Ըստ կասկածանքի Նարմջայի հովիւները ձին յանձնել են Սուստից էլ 4 վերստ դէնը գտնվող Խնջօվ Թուրք գիւղի քիւրդ հովիւներին, դրանց ձեռքից ձին փախչելով վերադառնում է հարևան Սուստ գիւղը՝ իր նախկին տէր Միրզա-Հասան-օղլու տունը։

Փաստերի բացակայութեան պատճառով ոչ ոք չէ ձերբակալվել. միայն ձին վերադարձաւ...

Երեք օր առաջ ձերբակալվեցին երկու մօսինով ու բերդանով զինված պարսկաստանցի առանց անցագրի թուրքեր։

Ա. Տ.-Ստեփանոսեան

ԴՈՒՇԱԿԻՑ ՄԷՇԷԴ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դուշակ (Անդրկասպ. երկ.), 10 յուլիսի

Վերջին ժամանակներս շատ էր խօսվում ու գրվում երկրիս լրագիրներում այն հարցի շուրջը, թէ արդեօք որտեղից պիտի անցնի երկաթուղու նոր գիծը դէպի Պարսկաստանի Մէշէդ քաղաքը։

Ամսիս 6-ին մի խումբ ինժեներներ իրանց բանուորներով ժամանեցին տեղս և սկսեցին ձեռնարկել ապագայ երկաթուղու նախնական աշխատանքներին։ Այսպիսով, ուրեմն, հարցը լուծվեց յօգուտ Դուշակի։

Ճանապարհը Դուշակից սկսվելու և ձգվելու է հարաւ-արևելեան ուղղութեամբ մինչև ռուս-պարսկական սահմանագլխի վրա գտնվող Չաչա կոչված գիւղը, 80—90 վերստ երկարութեամբ։ Ապա այդտեղից մտնելու է Պարսկաստան ուղիղ հարաւի ուղղութեամբ։ Այս երկրորդ ճանապարհն էլ հաւասարէն 80—90 վերստ երկարութիւն կունենայ։ Ուրեմն մօտ 200 վերստ երկաթուղով մօտիկ ապագայում այստեղից մի քանի ժամում կարող կը լինենք գնալ Մէշէդ՝ վճարելով որպէս ճանապարհածախս 5—6 ր., փոխարէն տասնեակ ռուբլիների և ճանապարհորդային այն անտանելի տանջանքների, որոնք առհասարակ մինչև այժմ էլ տեւում են 2—3 օր՝ որպիսի ժամանակամիջոցում ուղևորը շարունակ ենթակայ է լինում բեռնակիրների քմահաճոյքին։

Նախնական աշխատանքները հաւանօրէն կը տևեն շուրջ մէկ ամիս։ Եթէ երկաթուղագիծը սկսեն շուտ կառուցանել, ուրեմն մօտիկ ապագայում դուշակցիներս բաղդ կունենանք ընդարձակելու մեր շուկան և հանդիսատես լինելու զանազան վայրերից նորեկ եկւորների։

Հարցը մնում է դեռ անորոշ—ի հարկէ մեզ համար միայն—թէ արդեօք տեղիս մաքսատունը դարձեալ այստե՞ղ կը մնայ թէ՞ կը փոխադրվի Չաչան, որը, ինչպէս քիչ վերևը գրեցի, սահմանագլխի վրա գտնվող մի գիւղակ է։ Եթէ մաքսատունը մնայ տեղս, մեզ համար շատ մեծ շուկայ կը բացվի. իսկ փոխադրվելու դէպքում տեղիս առետրական հրապարակը կարող է շատ ողբալի դրութեան հասնել։

Այսպէս թէ այնպէս՝ ուրախալի է շուտ տեսնել աւարտած Դուշակ-Մէշէդ երկաթուղին։

Ա. Խուբլարեան

ՆԱՄԱԿՆԵՐ ՆԱՒԹԱՇԽԱՐՀԻՑ

IX

«Քնարիկ» խումբը եւ նրա գործունէութիւնը

Ա.

Բագու, 19 յուլիսի

Մեզ մօտ առհասարակ բոլոր հասարակական հիմնարկութիւնների ներքին կեանքը հասարակութեան աչքերից մի տեսակ սև անթափանցիկ քօղով է լինում ծածկված, և հէնց այդ է պատճառը, որ այդ հիմնարկութիւնների ղեկը ժամանակի ընթացքում անցնում է այնպիսի մարդկանց ձեռքը, որոնք ամեն ինչ մոռացած՝ ծառայեցնում են նրանց իրանց անձնական շահերին՝ կամ փառամոլ նպատակներին։

Իսկ հասարակութիւնը, մեր թմրած ու իներտ հասարակութիւնը, որի անդամները շարունակ իրանց անձնական գործերով են լինում զբաղված, միանգամայն բարձի-թողի է անում հասարակական բոլոր հիմնարկութիւնները, երբեք չէ հետաքրքրվում նրանց ներքին կեանքով ու գործունէութեամբ և բաւականանում է միայն նրանով, որ պարծենում է թէ՝ «Բագւում այս-ինչ կամ այն-ինչ հիմնարկութիւնն ունենք»։

Իսկ թէ ինչպէս է գործում այդ հիմնարկութիւնը, ինչեր են կատարվում նրա դրօշակի տակ, ինչ է տեղի ունենում նրա ներքին կեանքում, այդ նրա համար միևնոյն է։

Եւ ստեղծվում է մի այնպիսի դրութիւն, որի մէջ են գտնվում ներկայումս մեր բոլոր հասարակական հիմնարկութիւնները. գործը սիրող, եռանդուն մարդկանց մի խմբակ հիմք է դնում մի գեղեցիկ գործի, հազար ու մի դժուարութիւններով գլուխ բերում նրան և յետոյ, երբ այս կամ այն պատճառով նրանք ստիպված են լինում հեռանալու գործից, ղեկը անցնում է անձնական շահերով տարված մարդկանց ձեռքը, գեղեցիկ գործը կամաց-կամաց քայքայվում, հասնում է անդունդի ծայրին։

Ասում եմ, որ համարեա թէ առանց բացառութեան մեր բոլոր հասարակական հիմնարկութիւններում տարիների ընթացքում այդ է կատարվել և դեռ կատարվում է մինչև այսօր։

Եւ այսօր մեր՝ մի ժամանակ փառաւոր անցեալ ու գործունէութիւն ունեցող հիմնարկութիւնների միայն փշրանքները, խղճուկ աւերակներն են մնացել...

Մենք շատ ենք խօսել մեր հիմնարկութիւններից շատերի մասին և դեռ ապագայում էլ առիթներ կունենանք խօսելու. իսկ այս անգամ կամենում ենք մեր խօսքը մասնաւորել նրանցից մէկի, Սև-Քաղաքի ժողովրդական տանը տարիների ընթացքում գործող «Հայ բանուորական սիրողների «Քնարիկ» խմբի» մասին, որին բարեյաջող հանգամանքներում վիճակված էր մեծ, շատ մեծ գործ կատարելու Սև ու Սպիտակ քաղաքների բանուորական շրջաններում և որի այսօր միայն փշրանքներն են մնացել, այն էլ բաղդախնդիր անձնաւորութիւնների ձեռքին խաղալիք։

Մենք անձամբ, երկար ժամանակ շատ մօտիկ մասնակցութիւն ունեցած լինելով խմբի գործունէութեան մէջ՝ մեր պարտքն ենք համարում հայ հասարակութեան և մասնաւորապէս ժողովրդական բեմով հետաքրքրվողների ուշադրութիւնը դարձնել խմբի վրա. գուցէ հնարաւոր լինի այդ գեղեցիկ գործը փրկել վերջնական անկումից։

Բ.

Սև քաղաքի ժողովրդական տունը Բագուի ամենահաճելի հիմնարկութիւններից մէկն է։ Ունենալով բաւականին ճոխ գրադարան-ընթերցարան, հարուստ կերպով կահաւորված, մեծ, յարմարաւոր բեմով շքեղ թատրոն՝ նա Սև քաղաքի լայնատարած բանուորական շրջանների համար ժամանցի միակ և նպատակայարմար տեղն էր մի ժամանակ և է ներկայումս։ Տարիների ընթացքում այնտեղ ներկայացումներ են տրվել հայ, ռուս և [illegible] լեզուներով, որոնց միշտ էլ համակրանքով են վերաբերվել հասարակութեան ստորին խաւերը, մանաւանդ որ տեղերի գների էժանութիւնը, 11—85 կ., հնարաւորութիւն է տալիս ժողովրդի ամենալայն խաւերին յաճախելու այնտեղ տրվող ներկայացումներին։

1907 թւականին հանգուցեալ դերասանուհի օր. Քնարիկը իր ձեռքն է առնում հայկական ներկայացումների ղեկը, իր շուրջը հաւաքում երիտասարդների (գլխաւորապէս բանուոր ու արհեստաւոր) մի խումբ և պարբերական ներկայացումներ կազմակերպում։ Պէտք է ասել, որ հանգուցեալ օրիորդի կեանքում այդ տարիներում կատարվել էր մի դէպք, որը խոր ու ճնշող ազդեցութիւն էր ունեցել նրա վրա և որը պատճառ էր դարձել նրա անժամանակ և տրագիկական մահվան. և ահա թւում է, որ այդ դէպքի ճնշող ազդեցութիւնից ազատվելու համար էր, որ օրիորդը հոգով սրտով նուիրվում է ժողովրդական բեմին, ուր աշխատելու, գործելու մեծ ասպարէզ կար և ուր անդուլ աշխատանքի մէջ նա կարող էր մոռանալ իր ճնշող ցաւը։

Եւ մեծաւ ժրաջանութեամբ նա սկսում է աշխատել։

Պէտք էր տեսնել, թէ ինչպիսի ճիգ ու ջանք էր գործ դնում օրիորդը սիրողներին պատրաստելու համար, սիրողներ՝ որոնցից շատերը բեմի երես անգամ չէին տեսել, որոնց հսկայ մեծամասնութիւնը հայերէն անգամ չը գիտէր, որոնց հարկաւոր էր օրերով, շաբաթներով միևնոյն խօսքը հազարաւոր անգամներ կրկնել տալ, որպէս զի կարելի լինէր ուղղել նրանց արտասանութիւնը և ստիպել որ «թիւն» վերջաւորութեան տեղ «թուն» չարտասանեն։

Ահա այսպիսի դժոխային աշխատանքով՝ օրիորդը կարողանում է մի փոքրիկ, եթէ ոչ ուժեղ, գոնէ տանելի խումբ ստեղծել։

Դժբաղդաբար օրիորդի յանկարծակի և անսպասելի մահը թոյլ չէ տալիս նրան մինչև վերջը տանելու այն գործը, որին նա նուիրվել էր հոգով ու սրտով և ցանկանում էր կատարելութեան հասցնել նրան։

Օրիորդի մահվանից յետոյ՝ խումբը, նրա յիշատակը յարգած լինելու համար, իր վրա է վերցնում «Քնարիկ» անունը և սկսում է գործել այդ անուան տակ։

Այդպէս անցնում է երեք տարի։

Խումբը կամաց-կամաց գրաւում է տեղական հասարակութեան ուշադրութիւնը, որը ուրախութեամբ յաճախում է նրա ներկայացումներին. նրա մէջ են մտնում տեղական աչքի ընկնող, պատրաստված ուժերը, գործը դրվում է կանոնաւոր հիմքերի վրա, ամեն մարդ իր պարտականութիւնները կատարում է սիրով ու ճշտօրէն, վերջապէս որոշվում է գործը աւելի ամուր հիմքերի վրա դնելու համար կանոնադրութիւն կազմել և հաստատել տալ։

Բայց...

1910 թւականին կատարվում է մի դէպք, որը և խմբի քայքայման գլխաւոր պատճառն է դառնում։

Բագու. Վաղարշակ Թումանեան

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

◆ Երէկ, յուլիսի 25-ի, երեկոյեան վերջացան կօօպերացիայի դասընթացքների պարապմունքները, որոնք սկսված էին ամսիս 15-ից։ Այդ դասընթացքներում անցել են կօօպերացիայի թէ տեսական և թէ գործնական մասերը, հաշւապահութիւն և այլն։ Դասընթացող սովորողները ի միջի այլոց գնացել են Լիլօ գիւղի կօօպերատիվ կաթնատունը տեսնելու։

◆ Բագուի Հայոց Կուլտ. Միութիւնը Խ. Աբովեանի արձանի պատրաստելը պատուիրել է անդրիագործ Ա. Տէր-Մարուքեանին, որը մօտ օրերս կը գայ Պարիզից և կանցնի Երևան։ Նրա ներկայութեամբ պէտք է ձեռնարկվի արձանի պատուանդանի կառուցումը տեղական մարմարիօնից։ Յոյս կայ, որ արձանի բացումը տեղի կունենայ հոկտեմբերին։

◆ Կովկասեան Հայոց Բարեգործ. Ընկ. գրադարանը, որ փակված էր «Ղարաջեան» դահլիճի նորոգութեան պատճառով, վերաբացվել է հինգշաբթի, ամսիս 25-ից։

◆ Քաղաքային վարչութեան անդամ Ն. Ե. Արղութեան-Երկայնաբազուկը առևտրա-տնտեսական աւագ վերահսկիչին փոխարինող Բ. մասի գործակալ Ա. Խարազեանի և սանիտարական վերահսկիչների հետ միասին յուլիսի 24-ին դիտել է Սօլդատսկիյ բազարի առևտրա-արդիւնաբերական հիմնարկութիւնները։ Փուրից շատերում գտել են լաւ չը թխված և վատ յատկութիւն ունեցող հացեր։ Կազմված են արձանագրութիւններ։ Չափազանց հակառողջապահական դրութեան մէջ են գտել Բազարնայա փողոցում Բարխուդարեանի տանը գտնվող պանդոկը։ Ի նկատի առնելով որ տեխնիքական պայմանների շնորհիւ անհնարին է այնտեղ կատարել պարտադիր որոշումների սանիտարական մասի պահանջները, վճռել են փակել այդ պանդոկը։

◆ Ինչպէս յայտնի է, քաղաքային վարչութիւնը դիմել էր Թիֆլիսի էլեքտրաքարշի վարչութեանը, առաջարկելով վերացնել մի քանի գծերի համար սահմանված 8 կոպէկանոց տոմսակները և թողնել առաջվայ 5 կոպէկանոցը։ Երկար գրագրութիւններից յետոյ, վերջապէս երկու օր առաջ միայն էլեքտրաքարշի ընկերութեան կառավարչի պաշտօնակատար Ֆ. Ի. Թահթաձեանը տեղեկացրել է քաղաքային վարչութեանը, որ էլեքտրաքարշի վարչութիւնը ենթարկվում է այդ առաջարկին և գործածութիւնից հանում է 8 կոպէկանոց տոմսակները։ Երեկվանից էլեքտրաքարշի բոլոր գծերի վրա հին գներով են տոմսակները վաճառվում։

◆ Օգոստոսի 1-ից Թիֆլիսից մի յատուկ մասնաժողով ուղևորվում է Գանձակի նահանգը արքունական բամբակի փորձադաշտի համար յարմար տեղ որոնելու։

◆ Վարդաշէն գիւղում ուղղափառ ուտիացիների և հայերի միջև վերջիններիս ձեռքում գտնվող աղօթատան պատճառով տեղի են ունենում թիւրիմացութիւններ, որոնք երբեմն հասնում են տուր ու դմփոցի։ Այդ աղօթատան հարցը պարզելու համար կազմված է յատուկ մասնաժողով Ալէքսանդրո-Նէվեան զինուորական տաճարի քահանայ Իվանիցկու նախագահութեամբ։

◆ Քաղաքային վարչութեան առաջարկութեամբ՝ էլեքտրաքարշի վարչութիւնը երթևեկող վագոնների ազդարար լապտերները մտադիր է տեղափոխել վագոնների տանիքի վրա։

◆ Անդրկովկասի մանուֆակտուրային ապրանք արտահանողների հետ առևտրական յարաբերութիւններ հաստատելու նպատակով Թիֆլիս են եկել պոլսեցի երկու հայ վաճառականներ՝ Բալասանեան և Աւետիսեան։

◆ Պաշտօնաթող պօդպրապօրշչիկ Վօլչէվը դիմել է նահանգապետին խնդրելով թոյլ տալ իրան հրատարակել Թիֆլիսում ամենօրեայ 2 կոպէկանոց լրագիր «Голосъ Тифлиса» անունով։

◆ Անդիժանից մեզ հեռագրում են, որ տեղական հայոց դպրոցի ուսուցչական կազմը արդէն լրացած է։ Հրաւէր չը ստացող ուսուցիչները ազատ են համարվում։

նի վայրկեան Ջրային հեծկլտոցները արգելեցին նրան խօսելու, յետոյ ասաց.

— «Ես Բեթհօվէնն եմ...։

Բոլորը գլխարկները վերցին ու գլուխ տուին լուռ պատկառանքով։ Բեթհօվէնը մեկնում էր իր ձեռքերը դէպի նրանց, և գիւղացիները սեղմելով համբուրում էին և նայում Բեթհօվէնի երեսին, որպէսզի տեսնեն նրա դիմագծերը, փնտռելով նրա հանճարի կնիքը։ Բոլորը մի առ մի գրկախառնվեցին Բեթհօվէնի հետ։ Յանկարծ նա վեր կացաւ տեղից, նստեց դաշնակի առջև, նշան արեց երեք երիտասարդներին վերցնել իրանց գործիքները և սկսեց նուագել նրանց հետ միասին իր գլուխ գործոցը։ Բոլորը յուզված էին հոգեպէս։ Երբեք երաժշտութիւնն այնքան գեղեցիկ և դուրալի չէր եղած։

Երբ նրանք վերջացրին, Բեթհօվէնը մնաց դաշնակի առջև և յանպատրաստից սկսեց նուագել մի գեղեցիկ երգ, երգ, որ կարծես թէ գթութիւն էր հայցում երկնքից։ Երբեք այդպիսի երգ Բեթհօվէնը չէր կազմել իր ամբողջ կեանքի ընթացքում։

Գիշերվայ կէս մասն անցաւ լսելով նրա երաժշտութեան ներդաշնակ հնչիւնները, որոնք նրա վերջին հնչիւններն էին։

Տանտէրն առաջարկեց Բեթհօվէնին պառկել. բայց նա դող ունէր։ Նա զգաց օդի կարիք և ոտաբոբիկ դուրս եկաւ դաշտ զբօսնելու։ Կարծես բնութիւնն էլ էր լսում, արտաշնչում մի վեհափառ հարմոնիա. քամին իրար էր խփում ծառերի ճիւղերը, կամ մտնում ծառուղիների մէջ և մռնչալով պտոյտ տալիս կոտրատելով ամենը ճանապարհին։

Բեթհօվէնը մնաց երկար ժամանակ դուրսը։ Երբ նա տուն վերադարձաւ, ամբողջապէս սառել էր։ Մարդ ուղարկեցին Վիեննա՝ բժիշկ զանելու։ Նրա կրծքում ջրգողութիւն էր առաջ եկել։ Հակառակ բոլորի ջանքերի՝ բժիշկը յայտնեց, որ Բեթհօվէնը երկու օրից յետոյ կը մեռնի։ Եւ իսկապէս իւրաքանչիւր վայրկեան նրա կեանքը պակասում էր։ Երբ նա խռխռում էր մահճակալի վրա, մի մարդ ներս մտաւ։ Դա Հիւմմէլն էր (գերմանացի նշանաւոր պիանիստ և կոմպոզիտոր 1778—1837 թ.), Բեթհօվէնի վաղեմի ու միակ սրտակից բարեկամը։ Նա լսել էր Բեթհօվէնի հիւանդութեան մասին և եկել էր նրա մօտ՝ բերելով նրա համար իր չարչարանքն ու փողը։ Սակայն ի զուր...

Ժամանակն անցել էր... Բեթհօվէնն այլևս չէր խօսում. նա կարողացաւ միայն երախտագիտութեան մի հայեացք ուղղել Հիւմմէլի վրա։ Հիւմմէլը խոնարհվեց դէպի նա, և Բեթհօվէնը լսողութեան խողովակի միջոցով կարողացաւ լսել մի քանի խօսք, որ արտասանվեց բարձր ձայնով։ Հիւմմէլը յայտնեց իր վիշտը, որ զգացել էր, տեսնելով Բեթհօվէնին այդ դրութեան մէջ։ Թւաց թէ Բեթհօվէնը կենդանացաւ, նրա աչքերը փայլեցին, և նա ասաց.

— Սա Հիւմմէլը չէ. ես տաղանդ ունէի, այնպէս չէ...։

Սրանք էին նրա վերջին խօսքերը։ Նրա աչքերը մնացին անշարժ, բերանը կիսաբաց. նա հոգին աւանդեց։

Լևոն Ա. Բաբայեան

Դ ր ղ ի (Ձամշադին)

[illegible] ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

ՌՈՒՍԱՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

[illegible]

ՆՈՐ ՍՏԱՑՎԱԾ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

1) [illegible], Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 16: 2) [illegible] 1912 թ., Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 34: 3) [illegible] 1912 թ., Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 41: 4) [illegible] 1911—12 թ., [illegible] 1913 թ., էջ 35: 5) [illegible] 1911—12 թ. [illegible] 1912 թ., էջ 32: 6) [illegible] 1912 թ., Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 26: 6) [illegible] Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 29: 7) «Отчетъ попечительства Карасубазарскаго Армяно-Григоріанскаго училища св. Успенской церкви и Бахчи Эліенскаго монастыря св. Спасителя за 1912 годъ», [illegible], 1913 թ., էջ 15: 8) «Отчетъ Церковнаго попечительства о бѣдныхъ прихожанахъ Армяно-Григоріанской церкви въ г. Симферополѣ, за 1912 г.», Սիմֆերոպոլ, 1913 թ., էջ 21: 9) «Отчетъ Эриванскаго Ремесленнаго и Мелкоторговаго Ссудо-сберегательнаго Товарищества за 1912 годъ», Երևան, 1913 թ., էջ 16: 10) «Отчетъ о дѣятельности Закавказскаго Отдѣла попечительства Государыни Императрицы Маріи Өеодоровны о глухонѣмыхъ за 1912 годъ», Թիֆլիս, 1913 թ., էջ 41:

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 20 յուլիսի

[illegible] ն նալու համար նա ընդհարումներ ունեցաւ ն Նզամէջցոց հետ Գանձակ ուխտատեղիի մասին, այդ ուխտատեղին հիմնովին նորոգեց և արդիւնաւէտ դարձրեց, ձեռնարկեց Անապատի Ս. Ստեփաննոսի էլ նորոգելու, Մ. Ազամեանի՝ եկեղեցուն կտակած պարտէզը կարգի բերելով եկամուտատու աղբիւր դարձրեց: Մի մասնաւոր նամակից տեղեկացայ, որ Գ. Գրիգորեանի 6 տարվայ պաշտօնավարութեան ընթացքում մուտք ու ելքը պաշտօնապէս հաշւետեսները քննելով գտել են, որ բաց է մնում՝ Օրդուբաթի Ս. Ստեփաննոս եկեղեցուց 10 ր., ուսումնարանի շինութիւնից 156 ր. 76 կ., ուսումնարանի պահպանութիւնից 398 ր. 78 կ., պարտէզի վրա արած ծախսից 154 ր., Գանձակ ուխտատեղիի նորոգութիւն 238 ր. 20 կ.: Ընդամենը պարտ են մնացել նախկին երէցփոխին՝ 957 ր. 69 կ.:

Թէ այդ գումարը նա կը ստանայ թէ ոչ, դա ինձ չէ հետաքրքրում. այլ ծիծաղելի է երևում, ինչպէս գրում է յօդուածագիր Վահան Դովլաթեանը, որ Օրդուբաթի ծխականները երկու [illegible] բաժանվեցին:

Հասարակական գործի գլուխ կանգնողը ունենալու է ուժեղ աջակից-գործակիցներ և կամ թէ մեծ հարստութիւն. առանց այս երկու հիմունքների գործողը կը տուժի միշտ:

Ես վստահ եմ, որ նախկին երէցփոխը թէև այժմ գործերից հեռու է կանգնած և համբերատեսի դերն է ստանձնել նոր երէցփոխի և հոգաբարձուների գործելակերպերի վերաբերմամբ, այնու ամենայնիւ նա պէտք եղած դէպքում վեհանձնաբար կօգնէ նրանց թէ խորհրդով և թէ փողով:

Այս գրութեանս շարժառիթը եղաւ Օրդուբաթի դպրոցը. քանի որ նրա սկզբնաւորութեան և բացման գործում նախկին երէցփոխի հետ մասամբ իմ մասն էլ է խառն, ուստի սրտիս մօտ այդ նուիրական հաստատութեան գոյութիւնը ցանկալի էր որ յարատև պահպանվի: Օտարի հողումն անգամ եթէ ծառ ես տնկում, պէտք է միշտ խնամես, ջրես, որ չը չորանայ, առանց ակընկալելու նրա տուած պտուղին:

Օրդուբաթի հայ հասարակութեան միակ պարծանքը լինելու է նրանց դպրոցը. այն, դեռ մի շօշափելի օգուտ չէ երևացել, բայց «լուն ինչ է, որ իւղը ինչ լինի» ասում է առածը. նոր ոտ ելած մանկան նման հազիւ է կարողանում այս 5 տարվայ ընթացքում իր գոյութիւնը պահպանել բատ մեծի մասին նախորդ երէցփոխի յամառ կամքով և նրա սեփական փողով, ինչպէս ստուգեցին և իրանց ստորագրութեամբ հաստատեցին հաշւետեսներն ու մատեանները նրանից առնելով յանձնեցին նոր երէցփոխ Երեմիա Տէր-Յարութիւնեանին:

Ն. Սիմէօնեան

—

Բագու, 20 յուլիսի

Թոյլ տուէք, խնդրում եմ, ձեր թերթի միջոցով յայտնել Բագուից դուրս գտնվող իմ ծանօթներին, որ վերջին երկու տարվայ ընթացքում մի խումբ մարդկանց կողմից իմ հասցէին տարածված անհիմն լուրերը միանգամայն զրպարտութիւններ են՝ արդիւնք «հայկական» չարակամութեան և թունալից նախանձի. նախանձ՝ որ շատ անգամ մարդուն դարձնում է ճիւաղ՝ պատրաստ իրան առելի անձին յօշոտելու: Նրանք միայն մի նպատակ են ունեցել. վարկաբեկել ինձ և այդպիսով սոխպել թողնել դըպրոցական ասպարէզը:

Ինչ վերաբերում է այն թղթակիցներին, որոնք անհատի պատիւն այնպէս են ոտնահարում, ինչպէս քիւրդ և թիւրք բաշիբոզուկները Թիւրքահայաստանում, որոնց դէմ էլ յաճախ վայնասուն են բարձրացնում, — նրանց հետ բանակռւի մէջ մտնել՝ իմ պատուասիրութիւնից շատ և շատ ստոր եմ համարում. թող հայհոյեն՝ որքան ցանկանում են, թող ատեն՝ որքան ցանկանում են. ով ինքը մարդն է:

Աւելորդ չեմ համարում աւելացնել, որ եթէ իմ 13 տարվայ ուսուցչական գործունէութեան ընթացքում որևէ դպրոցական հաստատութիւն կամ մի անհատ տուժել է իմ վերաբերմունքից, այդպիսին միշտ էլ կարող էր դիմել ինձ և բաւարարութիւն պահանջել: Ապա թէ ոչ՝ ինձ անուանարկող պարոնները իմ վերաբերմամբ միշտ էլ կը մնան ստոր զրպարտիչներ, եթէ անգամ կառավարիչ սենատից արդարացման վկայական ներկայացնեն իրանց վարմունքի համար: Ես այժմ Բագւում եմ և առաջիկայում էլ այստեղ կը լինեմ:

Տ. Տէր-Գրիգորեան

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

◆ Պետերբուրգում խօսում են, որ զօրախաղերին, որոնց ներկայ է լինելու նաև ֆրանսիական զինուորական պատգամաւորութիւնը, գիտելու են գնացել նաև գերմանացի ու եապօնացի ծըպտեալ լրտեսներ: Այդ առիթով ձեռք են առնվում համապատասխան միջոցներ:

◆ Վիլնայում կալանաւորված է III զօրաբանակի շտաբի գրագիր Կիսելևը, որ 100,000 րուբլի վարձատրութեամբ գողացել ու վաճառել է զօրակոչի ուրուագիծը գերմանացիներին: Խիստ քննութիւն է կատարվում:

◆ Միլանից տեղեկութիւն է ստացված, որ Մաքսիմ Գօրկին լուրջ հիւանդացել է: Սաստիկ արիւն է թքում: Բժիշկների խորհրդով Գօրկին հեռացել է Կապրիից և ապրում է այժմ Իտալիայի հիւսիսային կուրօրտներից մէկում:

◆ Երկաթուղային ծառայողներին արձակելու սպառնալիքով արգելված է մասնակցել քաղաքական ցոյցերին ու թափօրներին:

◆ Մինիստրների խորհրդի նախագահը Պետերհօֆում զեկուցել է Թիւրքիայի յամառութեան մասին: Ռուսաստանը մօտ ժամանակներս կը հրատարակի մի յուշագիր, յայտարարելով որ հարկադրված կը լինի ակտիւ քայլեր անելու և որ դէպքերը կարող են վտանգել եւրօպական խաղաղութիւնը:

◆ Բուխարէստից հաղորդում են, որ, չը նայելով զինադադարին, այնու ամենայնիւ սերբիական զօրքերը ռըմբակոծում էին Վիտոլինը, որի մասին տեղեկացված է կողմերին: Սերբիական թնդանօթների սոսկալի կրակից քաղաքը աւերակ է դարձել: Հազարաւոր բնակիչներ սպանված են:

◆ Սօֆիայում տեղեկութիւն է ստացված, որ թիւրքական նաւատորմը յայտնվել է Բօլգարիայի ափերին:

◆ Լուր է պտտում, որ բօլգարական զօրքը գեներալ Ռադկօ-Դմիտրիևի հրամանատարութեամբ գնում է Ադրիանուպօլսի վրա:

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

24 յուլիսի

ՊԱՐԻԶ: Կեղծիքներ և խարերայութիւններ կատարելու համար կալանաւորված է աէրօպլաններ շինող Դեպերդիւսէնը: Նրա պարտքը հասնում է 35.000,000 ֆրանկի:

ՕԴԵՍՍԱ: Նահանգական դատարանը փետրվարի 21-ի մանիֆեստի զօրութեամբ դադարեցրել է Ռուսաստանի սիօնիստ ուսանող երիտասարդութեան միութեան մասին եղած գործը, որով մեղադրվում էին զանազան դպրոցների 30 ուսանողներ:

ՍԵՍՆՕՎԻՑԻ: Դաշտում գիւղացիները գտել են մի սափոր «Անտօնիուս Ավգուստուս Պիուս» մակագրութիւնը կրող արծաթէ դրամներով:

ԲՐԻՒՍՍԷԼ: Փակվեց քաղցկեղ հիւանդութիւնը ուսումնասիրելու համար գումարված միջազգային կօնֆերենցիան: Յաջորդ կօնգրեսը նշանակված է Կօպէնհագէնում 1916 թւին:

ՉԸ ՀԱՍՑՎԱԾ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

—

Նասենտուկիից—Ջիտրկեանին, Երևանից—Տէր-Զախարեանցին, Բաքատօկից—Լեվկանեանցին, Մօսկվայից—Բեկազօվին, Երևանից—Միրզայեանցին, Բալաշօվից—Սայամեանցին:

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԱՄԵՆ ՕՐ

Դուք մաքրում էք ձեր տունը: Աղիքների և երիկամունքների դերն էլ կայանում է նրանում, որ մաքրեն այն տունը՝ որպիսին ներկայացնում է ձեր մարմինը: Եթէ աղիքներն ու երիկամունքները չեն կատարում իրանց դերը, այն ժամանակ ձեր մարմինը ծանրաբեռնվում է փչացած նիւթերով, որոնք ձեզ կարող են թունաւորել: Դատարկեցէք, մաքրեցէք անտիսեպտիկ միջոցով, հարկադրեցէք աղիքներին աշխատել, գրգռեցէք երիկամունքների գործողութիւնը:

ՍԿԱՎՈՒԼԻՆԸ, որ լուծողական է, դեղհատիկների ձևով, առանց հոտի և համի, հրաշալի կերպով կարող է կատարել այդ դերը:

ՍԿԱՎՈՒԼԻՆԸ

լուծողական է

դեղհատիկներով

առանց հոտի և համի:

(В. 37851)

ՀԻՒԱՆԴՆԵՐԻՆ

Սպերմին-Պէլիով օգտվող հիւանդներին աշխատում են խաբել մեծախօսում բէկլամներով սերմային երկաթից պատրաստված հեղուկների մասին, ըստ որում այդ րէկլամների մէջ անամօթաբար խեղաթիւրում են փաստերը և մատնացոյց են լինում եւրօպական գիտնականների անուան և աշխատութիւնների վրա, մինչդեռ այդ գիտնականները երբէք չեն տեսել այդ պրէպարատները: Մենք մեր պարտքն ենք համարում նախազգուշացնել հիւանդներին այդ մահլամներից, որովհետև նրանք՝ չունենալով ոչ մի առնչութիւն Սպերմին-Պէլի հետ՝ շատ անգամ պարունակում են իրանց մէջ հակաառողջական նիւթեր:

Նեվրաստենիայի, սեռական թուլութեան, զառամութեան, խոլէրիկայի, նեվրալգիայի, սակաւարիւնութեան, բոխախտի, սիֆիլիսի, սրտիկային բծկուրեան հետեւանքների, սրտի հիւանդութիւնների (չաղութիւն, սրտի պնդախտութիւն, սրտի բաբախումն, պլէբօյ, միօկարդիտ), զարկերակի կարծրացումի, ալկոհօլիզմի, ողնաշարի հիւանդութեան, կարուածների, հիւանդութիւններից առաջացած թուլութեան, յոգնածութեան և այլ հիւանդութիւնների ժամանակ միայն Սպէրմին-Պէլի գործածութեամբ կարելի է հասնել այն փայլուն հետեւանքներին, որոնց մասին վկայում են ամբողջ աշխարհի յայտնի գիտնականների և բժիշկների գիտութիւնները:

Հարկաւոր է ուշադրութիւն դարձնել ՍՊԷՐՄԻՆ-ՊԷԼԻ անուան վրա և մերժել բոլոր մահլամները և հեղուկները զանազան անուններով, որոնց անպէտքութեան մասին հրատարակված է առանձին բրօշիւր, որն ուղարկվում է ձրի՝ Սպէրմինի մասին եղած նորագոյն գրականութեան հետ միասին:

ՍՊԷՐՄԻՆ ՊԷԼԻՆ ԿԱՐԵԼԻ Է ՁԵՌՔ ԲԵՐԵԼ ԲՈԼՈՐ ԴԵՂԱՏՆԵՐՈՒՄ ԵՒ ԴԵՂԱՎԱՃԱՌԽԱՆՈՒԹՆԵՐՈՒՄ:

ОРГАНОТЕРАПЕВТИЧЕСКІЙ ИНСТИТУТЪ

Профессоръ Д-ръ ПЕЛЬ и С-ья

Поставщики Двора
ЕГО ИМПЕРАТОРСКАГО ВЕЛИЧЕСТВА
С.-ПЕТЕРБУРГЪ.

(П. 69718.) 12-9

МЕЛԻՏՕՊՕԼԻ
հայոց եկեղեցու համար հարկաւոր է
ՄԻ ՏԻՐԱՑՈՒ

եկեղեցական արարողութիւններին հմուտ, ձայնաւոր և ձայնագրագէտ. ցանկալի է ամուրին: Ամսական 30 ր. ռոճիկ, ծրի սենեակ և տարեկան մօտ 100 ր. ծխական արդիւնք: Դիմել՝ Мелитополь (Таврич. губ.), армянскому священнику.

(օ. մ.) 587. 4—2

Լոյս տեսաւ և վաճառվում է բոլոր գրավաճառանոցներում

ԱՐԱՄԱՅԻՍ

Գաղափարի ճանապարհին

(1896 թ. Հայ Մարտիրոսագրութեան միէջ)
Գինը 1 ր. 25 կ. առանց ճանապարհածախսի (ճանապարհածախսով 1 ր. 50 կ.):
Պահեստ Թիֆլիս, «Գիր» [illegible] գում. Тифлисъ, книж. маг. «ГИРЪ».

(ու.կ.ե.հ.) 590. 5—2

Ալեքսանդրոպոլի ԱՐՂՈՒԹԵԱՆ իգական դըպրոցում պտտ դասեր կան հետևեալ առարկաներից՝ հայոց լեզու, ռուսաց լեզու, հայոց պատմութիւն, Հայաստանի աշխարհագրութիւն, եկեղեցական պատմութիւն. [illegible] և մաթեմատիկա (թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն)—I մինչև VI հիմնական դասարաններում:

Առաւելութիւն կը տրվի մասնագէտների և բարձրագոյն կրթական ցենզ ունեցողների:

Խնդրագրերը փաստաթղթերով պէտք է ուղղել մինչև յուլիսի վերջը հետևեալ հասցէով՝ Александрополь, Попечительному Совѣту Аргутинскаго Училища.

(օ. մ.) 586. 3—2

ԿԱՐՍԻ հայոց ծխ. երկդաս. դպրոցի համար հարկաւոր է

Մի փորձված ուսուցիչ

հայոց լեզուի, իրազննութեան, հայոց և ընդհանուր պատմութեան 25 դասի համար: Դասագինը 30 ր.: Դիմել Կարս՝ հոգաբարձութեան, մինչև օգոստոսի 10-ը, խնդիրներին կցելով վկայականները կամ վաւերացրած պատճէնները: Մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալու համար դիմել դպրոցի աւագ-ուսուցիչ Կ. Գիւլնազարեանին Թիֆլիս, Баронская ул. д. № 20, кв. 2.

(ու.կ.) 588. 3—2

ԱՌԵՒՏՐ. ՏՈՒՆ Ե.Ա. ԾԱՏՈՒՐԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

Փիրման գոյութիւն ունի 1869 թւից: = Տէլէֆօն № 2—38.

ՎԱՃԱՌՈՒՄՆ ԲԱՑՕՌԱՊԷՍ

ԲԱԶՄԱԶԱՆ ՊԱՍՏԱՌՆԵՐԻ (ОБОИ)

Ռուսական եւ արտասահմանեան առաջնակարգ ճարտարանների:

Գինը—իւրաքանչիւր փաթեթը (րուլօ) 8 կ-ից սկսած:

Նմուշներն ուղարկվում են ձրի:

Վերանորոգութեան պատճառով, խանութի մուտքը բակից:

(օ.մ.) 589. 8—2

ՄԵԾ-ՂԱՐԱՔԻԼԻՍԱՅԻ ծխ. երկդասեան երկսեռ դպրոցի համար հարկաւոր են միջնակարգ կրթութեամբ

ՎԵՑ ԴԱՍԱՏՈՒՆԵՐ

ա) 14 դաս ռուսաց լեզուի և 10 դաս թւաբանութեան համար:
բ) 10 դաս հայերէնի, 8 դաս հայրենագիտութեան և 6 դաս կրօնի համար:
գ) 22 դաս երգ և երաժշտութեան համար:
դ) 16 դաս ձեռագործի համար (մասնագիտ. կրթութ.):
ե) 16 դաս հայերէնի և վերակացութեան համար:
զ) 6 դաս հայերէնի, 5 դ. թւաբ., 5 դ. երկրաչափ. և վերակացութեան համար:

Դասագինը 20 ր.: Վերակացութեան համար վճարվում է ևս 100 ր. տարեկան: Երաժշտութեան դասատուն կառավարելու է նաև եկեղեցական երգեցիկ և դպրոցական լարային երաժշտական՝ խմբերը և դասերից դուրս ստանալու է ևս 190 ր. տարեկան: Ցանկացողները պէտք է մինչև յուլիսի 31-ը խնդիր ուղարկեն հոգաբարձութեանս հետևեալ հասցէով. Б.-Караклисъ. Попечительству армянскаго церк. приходскаго училища.

(օ. մ.) 578. 4—3

„ՄՇԱԿԻ" ԽՄԲԱԳՐԱՏԱՆԸ

Վաճառվում են հետևեալ հրատարակութիւններից

1) ՄԱՆՐԱՆԿԱՐՆԵՐ, Վրձինի, I և II հատորներ . . . . 1 ր. 50 կ.
2) ՄԻ ԱՄԻՍ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ, Հ. Առաքելեանի . . . . 40 կ.
3) ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ, Լէօի, հատոր I, երկրորդ տպ. . . 1 ր. 20 կ.
4) ԴԷՊԻ ԱՐԱՐԱՏ, Արշ. Մխիթարեանի . . . . 40 կ.
5) ԱՐԲԵՑՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ . . . . . 15 կ.
6) ՁԵՌՆԱՐԿ տրամաբանութեան, հոգեբանութեան, բանահիւսութեան, Հ. Առաքելեանի . . . . . . 50 կ.
7) ԿՆՐՈՆՆԵՐ, բանաստեղծ. հաւաքածու, Վ. Մալէզեանի . . . 1 ր.
8) ՑՈՒՑԱՐՁԱՆ ողբացեալ Արփիար Արփիարեանի . . . . 40 կ.
9) ՄԻ ՀՆՋԻՒՆԻՆ ՄԻ ԳԻՐ (վեպգրութիւն), Ստ. Մալխասեանցի . 40 կ.
10) ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՀԱՅ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐ, Մուշեղ եպիսկոպոսի 35 կ.
11) ԾՈՐՏԵՐԻ ԱԶԱՏԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ, նկարներով . . 15 կ.
12) ԱՆԳԼԻԱՑԻ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ, Թարգմ. Մ.-ի 15 կ.
13) ՄԻԼՏՕՆԻ ԿԵԱՆՔԸ և գրական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի 30 կ.
14) ԳԱԼԻԼԷՅԻ ԿԵԱՆՔԸ և գիտական գործունէութիւնը, Հ. Առաքելեանի 25 կ.
15) ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՀՐԱՀԱՆԳ ՀԱՆՐԱՊԱՐՏՈՒՑ, Մակ. եպ. Բարխուդարեանի 80 կ.
16) ԳՐԻԳՈՐ ՕՏԵԱՆ . . . . 1 ր. 50 կ.
17) ԽԱՂԱՂԱՍԻՐԱԿԱՆ ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ԳԻՐՔ. Արթիւր Միւլլէրի, թարգմ. Խս. Յարութիւնեանի . . . . 40 կ.
18) ՓԱՐԱՒՈՆՆ ՈՒ ՀԱՆՃԱՐԸ, Աւ. Եզեկեանի . . . . . 15 կ.
19) ОТВѢТЪ АРХІЕПИСКОПА МЕЛХИСЕТЕКА МУРАДЬЯНА НА ПОСЛАНІЕ РИМСКАГО ПАПЫ ЛЬВА XIII. . . . . 20 կ.
20) ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼՕԶԸ, ԹՈՔԱԽՏԸ ԵՒ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, բժ. Արտ. Շխեանի 25 կ.
21) ТУБЕРКУЛОЗЪ, ЧАХОТКА и ОБЩЕСТВО, բժ. Արտ. Շխեանի . . 25 կ.

Նրանք, որոնք յիշեալ գրքերից մի-մի օրինակ կը պահանջեն մեզանից՝ փողը կանխիկ ուղարկելով, կը ստանան 30% զեղչ և ճանապարհածախսը մեզ վրա: Վերադիր վճարով պահանջողներին զեղչ կը լինի միայն 25%. (6) 10—3

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный